

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Bakalářská práce

Barbora Částová

Svaz osvobozených politických vězňů v letech 1945–1948

Liberated Political Prisoners Association 1945–1948

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Ondřej Vojtěchovský, Ph.D.

Praha 2014

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Ondřeji Vojtěchovskému, Ph.D., za rady a připomínky. Také děkuji pracovním Národního archivu ČR v Praze a Památníku národního písemnictví za poskytnutí nezpracovaných fondů a knihovníkům v Knihovně Národního muzea za pomoc během bádání.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Barbora Částová

Klíčová slova:

politický vězeň; druhá světová válka; antifašistický odboj; Československo 1945–1948; zájmové skupiny; SOPVP; odbojová organizace;

Key words:

Political Prisoner; World War II; Czechoslovakia 1945–1948; Antifascist Resistance; Interest Group Organizations; SOPVP; Resistance Organization;

Abstrakt:

Bakalářská práce „Svaz osvobozených politických vězňů v letech 1945–1948“ si klade za cíl představit a zmapovat tuto poválečnou organizaci, od jejího vzniku na jaře 1945 až do sloučení s ostatními odbojovými organizacemi na našem území. Do SOPVP se ihned po válce začali sdružovat všichni vězni, kteří byli nacisty žalářováni či uvrženi do koncentračních táborů pro svou politickou odbojovou činnost během druhé světové války, i jejich pozůstalí. Počet těchto členů se v největším rozmachu Svazu pohyboval kolem 80 000. Práce popisuje vznik a vývoj této organizace a její strukturu. Dále se zaměřuje na její činnost a spolupráci s ostatními českými i zahraničními odbojovými organizacemi.

Abstract:

This bachelor thesis „Liberated Political Prisoners Association 1945–1948,“ aims to present and survey this postwar resistance organization, since its inception in spring 1945 until the merger with other organizations of resistance in Czechoslovak republic. Into this organization immediately after the war joined all prisoners, who were arrested by the Nazis or were thrown into concentration camps for their political resistance movement during World War II and a bereaved after them. Number of members in the largest expansion of the organization was around 80 000th. The thesis describes the origin and development of the organization and its structure. It also focuses on its activities and cooperation with other domestic and foreign organizations of resistance.

Obsah:

1	Úvod.....	8
2	O Svazu osvobozených politických vězňů	12
2.1	Politický vězeň	12
2.2	Počátek a vývoj Svazu.....	13
2.3	Stanovy Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých.....	16
2.4	Vedení a orgány	18
3	Členství	25
3.1	Počet členů	28
3.2	Vyloučení ze svazu.....	30
3.3	Významní členové.....	32
4	Činnost svazu.....	36
4.1	Odbory.....	36
4.2	Pobočky.....	40
4.3	Politická činnost	41
4.4	SOPVP a ostatní svazy.....	45
4.5	Stíhání válečných zločinců.....	49
4.6	Tisk a publikační činnost.....	51
4.7	Kulturní a ostatní činnost	53
5	Poúnorová podpora KSČ a Sjednocení odbojových organizací	55
6	Závěr	58
7	Seznam pramenů a literatury	60
8	Přílohy.....	63

Seznam zkratk:

ČsOL	Československá obec legionářská
ČSNS	Česká strana národně sociální
FIAPP	Fédération Internationale des Anciens Prisonniers Politiques
FIR	Fédération Internationale des Résistants
KSČ	Komunistická strana Československa
NS	Národní shromáždění
SBS	Svaz bojovníků za svobodu
SD	Sicherheitsdienst
SLPB	Svaz ľudových protifašistických bojovníkov
SNR	Svaz národní revoluce
SOPVP	Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých
SS	Schutzstaffel
STB	Státní bezpečnost
UK	Univerzita Karlova
ÚNS	Ústavodárné národní shromáždění
ÚRO	Ústřední rada odborů
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa

1 Úvod

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla jako téma zpracovat Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých. Dle mého bádání jsem zjistila, že tato organizace nikdy nebyla jako celek řádně zpracována. Ať už se jedná o její vznik, vývoj či činnost. Proto jsem se tak rozhodla učinit. Na téma své práce jsem narazila během svého bádání v denním tisku (Svobodné slovo, 1945-1948) v rámci předchozí proseminární práce. V mnoha člancích byly zmínky právě o tomto Svazu. Většinou u příležitosti piet nebo jeho spolupráci během návratu českých i zahraničních koncentračních vězňů do rodné vlasti. Chtěla jsem proto zjistit, o jakou organizaci se jednalo. Jací lidé se v ní sdružovali, co bylo jejich cílem a také jestli se tématem alespoň okrajově zabývá nějaká literatura.

Po delším pátrání jsem ovšem ucelený přehled či popis organizace nenalezla. Nejvíce souvislých informací se na pár stranách vyskytuje v *Živé kronice* od Josefa Paška¹. Po zjištění rozchodu s dobovými informacemi jsem je však raději ověřovala skrze články a archivní materiál. Bibliografie k létům 1945 – 1948 sice sčítá nepřeborné množství titulů, Svazu se však žádný z nich více netýkal. Využila jsem alespoň ucelené přehledy k vybraným letům pro bližší seznámení s dobou jako např. *Československo v letech 1945–1948*² a *Československo v poválečné Evropě*³ od Karla Kaplana, *Poválečný vývoj v Československu 1945–1948*⁴ a *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody*⁵ od Jiřího Kociana nebo *Zápas o nové Československo 1939–1946*⁶ od Michala Pehra. Mohla bych jmenovat dále, ale žádný ucelený přehled Československých dějin té doby se Svazem osvobozených politických vězňů přínosněji nezabývá.

---

¹ PAŠEK, Josef. *Živá kronika*. Praha: federální ÚV ČSSPB, 1981.

² KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945–1948*, Praha 1991.

³ KAPLAN, Karel. *Československo v poválečné Evropě*, Praha 2004.

⁴ KOCIAN, Jiří. *Poválečný vývoj v Československu 1945–1948*, Praha 1993.

⁵ KOKOŠKOVÁ, Zdeňka, KOCIAN, Jiří a KOKOŠKA, Stanislav. *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody: sborník z konference k 60. výročí konce druhé světové války*. Praha: Národní archiv, 2005.

⁶ PEHR, Michal. *Zápas o nové Československo 1939–1946: válečné představy a poválečná realita*, Praha 2011.

Ani v literatuře pocházející od koncentračních vězňů z válečného období jsem nenalezla důležitá fakta. Je pravda, že je zde patrný důkaz sounáležitosti a vzájemné pomoci mezi uvězněnými Čechy, po nějakém plánování budoucího Svazu však nejsou sebemenší stopy. Přínosem ale určitě je poznatek, že prakticky každý, kdo byl vězněn, aniž by provedl zločin, se označoval již v táborech za politického vězně. Viz kniha od Vladimíra Hanáka *Mrtvý se vrátil: politický vězeň číslo 34880, svědek nacistických vražd*.⁷

Vyčlenila jsem si také podle obsahů literaturu související s odbojem či osobami, které ve Svazu osvobozených politických vězňů jakkoli figurovali. Jelikož se jednalo o spolek, který čítal několik desítek tisíc členů, byla jsem si téměř jistá, že informací naleznu přehršel. Opak je nakonec pravdou. Dobové literatury je opravdu nezanedbatelné množství, ovšem pro mou potřebu jsem našla opravdu minimum informací. Alespoň některé se nachází v *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*⁸ od Zory Dvořákové a Jiřího Doležala, *Druhý proces: Milada Horáková a spol.*⁹ od Karla Kaplana, *Vysoká hra*¹⁰ přímo od Vladimíra Krajiny.

Ke zpracování tohoto tématu jsem proto chtěla využít přednostně prameny z Národního archivu v Praze, kde se nachází fond pojmenovaný jako Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých. Jedná se ovšem o fond nezpracovaný a člověkem prakticky netknutý. Po jeho prozkoumání jsem došla k závěru, že se jedná spíše o fond pana Oldřicha Stránského, bývalého politického vězně, který archivu zapůjčil své osobní dokumenty, a ty se více týkají jeho osoby a pozvánek na různé kulturní akce (nesouvisející se Svazem) než činnosti Svazu.

K pokračování jsem se proto rozhodla kontaktovat Svaz bojovníků za svobodu, který je nástupnickou organizací někdejšího Svazu osvobozených politických. Zde mi byla alespoň poskytnuta informace o existenci fondu v Národním archivu. Jedná se o fond Svazu

---

⁷ HANÁK, Vladimír. *Mrtvý se vrátil: politický vězeň číslo 34880, svědek nacistických vražd, žaluje*. IV. vydání. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1948.

⁸ DVOŘÁKOVÁ, Zora, DOLEŽAL, Jiří a HORÁKOVÁ, Milada. *O Miladě Horákové; a, Milada Horáková o sobě*. Praha: Eva, 2001.

⁹ KAPLAN, Karel. *Druhý proces: Milada Horáková a spol. - rehabilitační řízení 1968-1990*. Praha: Karolinum, 2008.

¹⁰ KRAJINA, Vladimír a DOLEŽAL, Jiří. *Vysoká hra: Vzpomínky*. 1. vyd. Praha: EVA, 1994.

protifašistických bojovníků a zahrnuje ve své většině dokumenty právě ke Svazu osvobozených politických vězňů. Jelikož bylo téma historiografií zcela nedostatečně zpracováno, využila jsem tento, byť také nezpracovaný přesto objemný fond jako základ své práce. Pro doplnění archivních fondů posloužily ještě osobní fondy členů Svazu. I když se jedná pouze o tři osobní fondy významnějších osobností (ostatní buď nejsou přístupné, nebo neobsahují potřebné informace). V památníku národního písemnictví mi byl poskytnut fond Ferdinanda Peroutky (zde jsem našla informace ohledně týdeníku *Dnešek*) a nezpracovaný fond Ivana Herbena (zde projevy k manifestaci a práci členů Svazu v komisích). V Národním Archivu jsem pak prošla nezpracovaný fond Vladimíra Krajiny (zde byl odkaz na jím napsanou knihu).

Jako první otázku svého bádání, která přišla v souvislosti s výše zmíněnou literaturou, jsem si položila, kdo se považuje za politického vězně nacismu. K dalším otázkám ohledně vzniku a struktury Svazu mi napomohlo Programové prohlášení a Organizační pokyny, které byly vydány ihned po jeho založení. Díky několika novinovým výstřižkům, které fond také obsahoval, jsem byla nasměrována na časopis, který Svaz během své existence vydával. Časopis *Hlas osvobozených* byl neocenitelným zdrojem informací o aktivitách Svazu, kterých se nebylo možné dopátrat z jiných, zejména archivních zdrojů, buďto vůbec, nebo jen torzovitě. V periodiku bylo i nemalé množství článků o význačných členech a o přípravách sjednocení odbojových organizací na našem území. Skrze *Hlas osvobozených* jsem se dále dostala k ročenkám a knihám inzerovaných v časopise, které tiskové oddělení Svazu také vydalo. Jednalo se o *Ročenku Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu*¹¹ a *Jednotou Slovanstva k míru: ročenka SOPVP 1948*.¹² Dále byly oddělením vydány i knihy zabývající se postavením a proslovy prezidenta Beneše k Svazu: *Budme bdělí*,¹³ *Patřím k vám*¹⁴ a *Zavazuji vás*.¹⁵

---

¹¹ Ročenka Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu. Praha: SOPVP, 1946.

¹² Jednotou Slovanstva k míru: ročenka SOPVP 1948. Praha: Tiskové oddělení SOPVP, 1947.

¹³ BENEŠ, Edvard. Budme bdělí. 1. vyd. Praha: Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých po politických vězních, 1947.

¹⁴ BENEŠ, Edvard. Patřím k vám. Praha: ÚV SOPV, 1946.

¹⁵ BENEŠ, Edvard. Zavazuji vás. Praha: Vydalo nakladatelství Mír Svazu bojovníků za svobodu, 1948.

Kvůli konečnému rozšíření zdrojů práce jsem doplnila alespoň pár informací díky dalším dobovým periodikům, ke kterým bohužel neexistuje ucelená bibliografie. Ke své práci jsem již kompletně využila výše zmíněný *Hlas osvobozených*, a jelikož zpravidla právě týdeníky či měsíčníky dále a podrobněji rozebírají témata, která byla prvně zmíněna v denících, sahala jsem po novinách s týdenní a vyšší periodicitou. Periodika jsem vybírala na základě informací z archivních pramenů, spolupráce s knihovníky z Oddělení časopisů Knihovny Národního muzea a vlastní sondy skrze inzerce a lístkové katalogy (obsahují roky vydávání, popis, zaměření a periodicitu). Pokud se jednalo pouze o lokální či skupinově zaměřené časopisy, vynechala jsem jejich průzkum. Bez náznaku mně prospěšných informací jsem prošla měsíčník pro literaturu a kulturní reportáž *Literární noviny*, časopis strany Lidové *Obzory*, týdeník pro politiku, hospodářství a kulturu Československé strany národně sociální pod názvem *Svobodný zítřek*, měsíčník pro vědu, umění a sociální život *Naše doba*, časopis o anketách *Veřejné mínění*, týdeník Československé sociální demokracie *Svět práce*, čtrnáctideník ústřední školy dělnické v Praze *Masarykův lid* a ilustrovaný měsíčník vydávaný ministerstvem informací *Československo*.

Nápomocnější mi byly tituly *Organizátor* a *Dnešek*, ve kterých se alespoň pár článků k doplnění informací dalo použít. *Organizátor* byl časopis označovaný jako „věštník“ a byl určený pro funkcionáře Československé sociální demokracie, vycházel jednou měsíčně. Nezávislý týdeník *Dnešek* vycházel pod vedením politického vězně Ferdinanda Peroutky v Praze a jednalo se o obdobu předválečného časopisu *Přítomnost*.

2 O Svazu osvobozených politických vězňů

2.1 Politický vězeň

Na začátku práce o Svazu osvobozených politických vězňů, je třeba položit a vyřešit první otázku. Kdo byl po druhé světové válce za politického vězně považován. Dle českého zákona z prosince roku 1946 je politickým vězněm nacistické okupace ten,

„kdo byl v době mezi 15. březnem 1939 a 4. květnem 1945 omezen na osobní svobodě vězněním, internováním, odvečením nebo jinak pro protifašistickou bojovou nebo politickou činnost směřující přímo proti nacistickým nebo fašistickým okupantům, jejich pomahačům nebo zrádcům národa českého nebo slovenského nebo z důvodů persekuce politické, národní, rasové nebo náboženské, trvalo-li omezení osobní svobody alespoň 3 měsíce, nebo sice dobu kratší, utrpěl-li však újmu na zdraví nebo na těle vážnějšího rázu nebo zemřel následkem omezení osobní svobody.“¹⁶

Na úroveň politických vězňů byli postaveni i osoby vězněné z rasových či náboženských důvodů, protože v Československé republice neměl rasový původ ani náboženství vliv na práva a povinnosti občana.¹⁷ Z politických, rasových či náboženských důvodů bylo celkem vězněno zhruba 150 000 příslušníků Československa.¹⁸

Po ukončení války a osvobození politicky perzekuovaných a takto činných vězňů v koncentračních táborech, měli tito občané nárok na přidělení bytu a zboží zabaveného Němcům. Po propuštění a návratu domů bylo pro ně přesto obtížné zařadit se zpět do společnosti. Většina z nich měla také potřebu angažovat se pro antifašistický svět. Během tohoto období bylo jejich přirozeným prostředím společenství spoluvězňů z lágrů, a to položilo základ pro samotný Svaz.¹⁹

---

¹⁶ O příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození. In: 255/1946. 19. 12.1946. Na tomto zákoně se podíleli a apelovali na něj členové Svazu.

¹⁷ Národní archiv, fond 1063 „ÚV SPB“, Oběžník ministerstva vnitra z 10. prosince 1945.

¹⁸ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Náhrada mezd a platů soukromým zaměstnancům za dobu věznění v době okupace.

¹⁹ HÁJKOVÁ, Anna. Život po Neuengamme. *Dějiny a současnost*. 2005, XXVII, č. 3, s. 14-16.

2.2 Počátek a vývoj Svazu

Podle dochovaného programového prohlášení, které Přípravný ústřední výbor Svazu osvobozených politických vězňů v Praze zveřejnil 28. května 1945 je patrné, že se tato organizace začala utvářet ihned po osvobození Československé republiky. Dle telegramu určenému prezidentu republiky je pak toto datum, které je zároveň dnem narozenin Edvarda Beneše, dnem, kdy Svaz oficiálně začal svou činnost.²⁰ Podle zmíněného prvního prohlášení bylo prvním důvodem a zároveň účelem Svazu:

„...soustředit bývalé politické vězně, kteří se v žalářích a v koncentračních táborech nezpronevěřili národu Čechů a Slováků a nikdy v ničem, po celou dobu hrozného války, vyvolané barbarským nacismem, nezadali lidské důstojnosti.“

Sdružení mělo mít další význam v obhájení, obraně a budování zpět dobyté Československé republiky. Budování republiky mělo být podle Svazu učiněno podle programu vlády Národní fronty, který byl přijat na první schůzi vlády dne 5. dubna 1945 v Košicích.²¹ Tento vládní program měl Svaz podle svých stanov bránit a pomáhat ho naplňovat. Za svou pravomoc pokládal posuzovat funkcionáře Národních výborů a jako nejdůležitější utvoření co nejdůležitější politické a hospodářské demokracie, v tom měla být sebezáchova národa a poslání Svazu. Za svůj program si organizace uložila také účinnou pomoc všem slabým, nemocným a starým a požadovala právo na práci a vzdělání pro každého schopného člověka.²²

Svaz osvobozených politických vězňů („a pozůstalých“ se k tomuto názvu přidalo až později²³), se rozrůstal do všech okresů českých zemí a vytvářel i své dílčí organizace vymezené profesně či zájmově. Např. Sdružení vězněných novinářů, zájmová skupina kněží

---

²⁰ ŠIROKÝ, Viliam a Bohumil PŘIKRYL. Telegram prezidentu republiky dru Edvardu Benešovi k 61. narozeninám. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 1

²¹ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Programové prohlášení.

²² *Ročenka Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu*. Praha: SOPVP, 1946, s. 24-26.

²³ Viz kapitola Činnost Svazu – odbory - Odbor pozůstalých po obětech nacismu

a jednotlivé komise kupř. pro stíhání válečných zločinců. I poslanci Národního shromáždění utvořili svůj vlastní klub SOPVP, který čítal sto členů.

Manifestační projev Svazu se konal 3. července 1945 ve velkém sále Lucerny. Na této schůzi vystoupil předseda Svazu Viliam Široký, který byl i náměstkem předsedy vlády a místopředsedové Svazu JUDr. Milada Horáková, František Kliment, Ing. Bohumil Příkryl a JUDr. Gertruda Sekaninová.²⁴ Na manifestaci byla v projevech nastíněna plánovaná činnost Svazu a cíl jeho práce, který byl později vydán v podobě programového prohlášení.²⁵

První veřejná manifestace pod širým nebem se konala 14. srpna 1945 na Staroměstském náměstí v Praze. Této manifestace se neúčastnili jen členové z Prahy, ale dostavili se i jejich „bratři a sestry“ z moravských měst. Na manifestaci zazněly převážně vzpomínkové projevy na dobu války a koncentrační tábory.²⁶

Během činnosti Svazu došlo k mnoha dalším manifestacím ať už v krajských orgánech či celosvazových. Tyto manifestace byly vedeny v duchu programu Svazu a apelovaly za plnění jeho cílů i ze strany veřejnosti.²⁷

Oficiálně první sjezd Svazu se konal v Praze a to 14. – 16. prosince 1945.²⁸ Byl to zároveň i první řádný sjezd odbojové organizace na území Československého státu.²⁹ Jeho hlavním úkolem byl boj za vliv Svazu na politický vývoj v zemi, vyplnění požadavků z květnového programového prohlášení a organizace Svazu.³⁰

---

²⁴ Manifestační projev Svazu osvobozených politických vězňů. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 1

²⁵ Náš první manifestační projev. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 2, s. 3.

²⁶ Síla nezlomená a nezlomná. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 7, s. 3.; obrázek č. 1

²⁷ Smysl norimberského procesu. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 6, s. 1.

²⁸ PAŠEK, J. *Živá kronika*. Praha: federální ÚV ČSSPB, 1981, s. 24.

²⁹ *Jednotou Slovanstva k míru: ročenka SOPVP 1948*. Praha: Tiskové oddělení SOPVP, 1947, s. 115.

³⁰ Náš první sjezd 14. – 16. Prosince v Praze. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 19, s. 1.; obrázek č. 2

Druhý sjezd Svazu se konal v roce 1947 a to 2. a 3. května.³¹ V rámci druhého sjezdu probíhal i velkolepý dlouhý průvod Prahou z Fügnerova náměstí. Sjezd byl uspořádán v duchu boje proti činovníkům Svazu, kteří byli proti Košickému vládnímu programu a trestání válečných zločinců a zrádců. To se některým členům jeví i jako počátek negativního postoje komunistických členů proti nekomunistickým.³² Na veřejnost přesto Svaz působil jako tvořený lidmi s velkou mravní autoritou, nadstranickým a národním posláním.³³

Souhrnně se vývoj Svazu dá rozdělit do tří etap. V první etapě pracovala organizace hlavně na sociálním zabezpečení osob, které se vrátily z koncentračních táborů, na jejich léčení a také na zabezpečení vdov a sirotků. Pozůstalé vdovy po politických vězních měly za úkol samy si všimnout politického, kulturního a hospodářského dění, aby mohly informovat a řádně vychovat své děti bez otců, mimo jiné i k naprosté oddanosti republice.³⁴ V druhé etapě se spolek zaměřil na odstranění chaosu, který byl způsoben vznikem jednotlivých odboček bez bližšího styku s ústředním vedením Svazu a také na budování krajských organizací. Třetí etapa spočívala v dokončení organizační výstavby a přešetřování členů, hospodářském zabezpečení, získání a upevnění politického významu Svazu a také k vytvoření celostátní organizace.³⁵

---

³¹ BENEŠ, Edvard. *Bud'me bděti*. 1. vyd. Praha: Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých po politických vězních, 1947.

³² DVOŘÁKOVÁ, Zora, DOLEŽAL, Jiří a HORÁKOVÁ, Milada. *O Miladě Horákové; a, Milada Horáková o sobě*. Praha: Eva, 2001, s. 57.

³³ Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond 495 „Herben Ivan“, Projev na sjezdu osvobozených pol. vězňů 2. 5. 1947.

³⁴ *Ročenka Svazu ...*, s. 33.

³⁵ Tamtéž, s. 30.

2.3 Stanovy Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých

Vedle programového prohlášení z května 1945, se dochovaly také stanovy, jakožto součást organizačního oběžníku a zvláště jejich úpravy o 25 člancích.³⁶ Vedle oficiálního názvu Svazu působícím na území Československé republiky s českou a slovenskou jednací řečí, články dále zmiňují:

- Účel spolku:

Kromě již dříve zmíněného soustředění vězňů a obrany republiky (viz předchozí kapitola), byl jako další účel zmíněn boj proti fašismu, budování politické jednoty v zemi a pěstování mezinárodní soudržnosti osvobozených politických vězňů. To by se dalo pokládat za oficiální účel Svazu. Vedle něho byl vyzdvihován morální význam organizace a její varovný hlas dalším generacím v podobě přímého svědectví války a persekuce.³⁷

- Prostředky k dosažení těchto účelů:

Svých cílů chtěl Svaz dosáhnout spoluprací s příslušnými státními orgány a v organizaci samotné. Hlavně při hájení státní myšlenky a během pátrání po kolaborantech, zrádcích a válečných zločincích. Důležitým krokem bylo také vymezení úkolů Svazu, předkládání návrhů pro zákonodárnou činnost a veřejnou správu v republice. Jako další prostředky fungovaly místní odbočky, které lépe pomáhaly svým členům. Svaz vydával časopisy a knihy, vedle toho také zřizoval čítárny a knihovny a také pečoval o památku na politické vězně. Celkem měl tento čtvrtý článek stanov 16 bodů různých prostředků.

- Hmotné prostředky spolku:

Pro svou existenci Svaz potřeboval také hmotné prostředky, hlavně aby mohl financovat ty výše zmíněné. Finance a další materiály získával hlavně ze zápisného a členských příspěvků (ty byly v hodnotě 180 Kčs ročně), z výtěžků spolkových podniků a ze spolkové činnosti vůbec a také z podpor, darů a odkazů.

---

³⁶ Stanovy musely být vydány až po 13. červenci, protože k tomuto datu byly sepsány stížnosti na kraj Praha od místní odbočky v Praze XVIII, ve kterých je zmínka i o slíbených a nevydaných stanovách Svazu (odbočka nebyla seznámena ani s jejich návrhem)

³⁷ BENEŠ, Edvard. *Zavazují vás*. Praha: Vydalo nakladatelství Mír Svazu bojovníků za svobodu, 1948, s. 103-105.

- Členství, jeho vznik a zánik

Řádným členem se mohl stát každý československý občan, který byl vězněn způsobem, který je zmíněn v zákoně o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození³⁸ nebo se alespoň po dobu 3 měsíců zúčastnil hnutí směřujícího k osvobození Československé republiky nebo slovenského národního povstání. Podmínkou pro přijetí byla i věrnost Československé republice a dobré chování k spoluvězněm po celou dobu války.

Dále se členem mohl stát pozůstalý po takovémto vězni. Po každém však mohl být pouze jeden pozůstalý členem a to v pořadí: manžel či manželka, děti, osvojenci, druh či družka, rodiče a sourozenci (starší ve stejném vztahu k dotyčnému vězni, měl pro členství ve Svazu přednost).

Členové byli dle směrnic přijati výborem místní odbočky, dle místa bydliště žadatele. Členství zaniklo úmrtím, vystoupením či vyloučením dotyčného.

- Členská práva a povinnosti

Mezi práva členů spolku patřilo i právo volit a být volen do orgánů Svazu a účast ve všech podnicích spolku. Mezi povinnosti spadalo hlavně zachovávání stanov a jednacích řádů spolku.

V dalších člancích vydaných stanov se Svaz věnuje jednotlivým orgánům spolku, kterým je vyhrazena následující kapitola. Stanovy byly také doplněny o Jednací řád kraje a místní odbočky, který upřesňoval funkci těchto pomocných orgánů Svazu.

Několikrát došlo k upravení těchto stanov speciálně vytvořenou Redakční komisí. Jednalo se však pouze o minimální změny, které v zásadě do činnosti Svazu nezasáhly.³⁹

---

³⁸ viz kapitola Politický vězeň

³⁹ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Stanovy.

2.4 Vedení a orgány

Před oficiálním vznikem Svazu a vybudováním poboček v jednotlivých městech a okresech byl vytvořen jeho přípravný výbor v Praze. První schůze tohoto výboru se konala 24. května 1945.⁴⁰ Vydal první programové prohlášení a organizační pokyny. Předsedou tohoto výboru a poté Svazu byl Viliam Široký a úřadujícím místopředsedou Ing. Bohumil Příkryl. Mezi zakladatele patřili také místopředsedové přípravného výboru a budoucí místopředsedové Svazu již zmínění Horáková, Kliment a Sekaninová.⁴¹ Celkově měl přípravný výbor 17 členů zastupujících mimo jiné i všechny politické strany organizované i vznikající.⁴²

V čele Svazu stál předseda, který ho zastupoval navenek, řídil sjezd, schůze zastupitelstva, ústředního výboru, předsednictva a užšího předsednictva. Předseda byl ve své nepřítomnosti zastoupen některým z místopředsedů. Také ho zastupovali v době do zvolení nebo přechodně, pokud předseda nemohl vykonávat funkci po delší dobu. V tomto případě byl některý místopředseda zvolen ústředním výborem či předsednictvem do funkce úřadujícího místopředsedy. Dalším z činovníků spolku byl jednatel. Ten řídil agendu spolku a připravoval materiál pro předsednictvo. Zapisovatel se staral a pečoval o zápisy ze schůzí sjezdu, zastupitelstva, ústředního výboru a předsednictva. Generální tajemník spolku a jeho náměstkové měli ve Svazu právo dispoziční, a to do výše určené ústředním výborem. Každý, kdo řádně nevykonával jemu svěřené úkoly ve spolku, mohl být své funkce zbaven, a to orgánem, který mu tuto funkci udělil. Na jeho místo pak zvolil činovníka nového. V některých orgánech byli vedle zvolených členů také náhradníci, kteří měli na schůzích poradní hlas. Pokud bylo náhradníkovi uděleno předsedou orgánu hlasovací právo, stal se z něj plnohodnotný člen orgánu.⁴³

Ústřední sekretariát Svazu se skládal ze tří pracovišť, která musela být zřízena kvůli rozrůstající se agendě organizace. V Italské ulici (Praha XII.) sídlilo presidium a oddělení věcí politických, tiskové a vojenské oddělení, právní a osobní oddělení, organizační oddělení,

---

⁴⁰ PŘÍKRYL, Bohumil. Úkol našeho prvního sjezdu. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 21, s. 1.

⁴¹ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Programové prohlášení.

⁴² NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Organizační oběžník.

⁴³ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Stanovy.

hospodářské oddělení, družstevní a osidlovací oddělení, podatelna a spisovna. Na druhém pracovišti v Legerově ulici sídlilo oddělení sociální, oddělení pro pozůstalé a také kulturní oddělení. Na Fügnerově náměstí sídlilo oddělení pro vyšetřování válečných zločinců a komise pro národní očistu. Podle výčtu těchto oddělení fungujících již v roce 1946 je vidno, jak velké množství činností Svaz vykonával a jak rozsáhlá byla jeho angažovanost v téměř všech sférách života. Vedle ústředního sekretariátu vykonávaly svou činnost i sekretariáty krajské, které měly všechny svého tajemníka. V roce 1946 se podle údajů v ročence jednalo o dvacet takovýchto sekretariátů.⁴⁴

Dle stanov Svazu měl spolek své orgány na pěti úrovních:

1/Orgán nejvyšší: sjezd

Sjezd tvořili zvolení delegáti místních odboček a jeden zástupce z každého kraje, členové zastupitelstva, ústředního dohlédacího výboru, generální tajemník a redaktor spolkového časopisu. Za každých sto členů si odbočka volila prakticky jednoho delegáta. Sjezd, jakožto nejvyšší orgán Svazu, mohl volit čestné členy, určovat činnost spolku a orgánů (kromě smírčího soudu), měnit a doplňovat stanovy Svazu, volit předsedu, zastupitelstvo a ústřední výbor ze členů zastupitelstva spolku. Také se mohl usnášet o správě jmění, fondů a podniků organizace a schvalovat jejich hospodářství, stanovit výši zápisného, členských příspěvků a poplatků. Sjezd se měl konat alespoň jednou za tři roky s tím, že ho muselo svolat zastupitelstvo, pokud o to požádala nejméně třetina odboček či čtyři kraje a to s udáním pořadu sjezdu. K usnesení sjezdu mohlo dojít při nadpoloviční přítomnosti delegátů a k volbě čestných členů, změně stanov či usnesení o rozchodu spolku při dvoutřetinové většině přítomných delegátů. První sjezd se konal od 14. do 16. prosince 1945.⁴⁵

2/Orgány řídící: zastupitelstvo a ústřední výbor

Zastupitelstvo se skládalo ze 100 členů včetně předsedy spolku a mělo 25 náhradníků. Plnilo usnesení sjezdu a svolávalo ho, posuzovalo a schvalovalo činnost všech orgánů spolku (vyjma sjezdu, ústředního dohlédacího výboru a smírčího soudu). Po slyšení ústředního dohlédacího výboru schvalovalo výroční účty a rozpočet ústředí spolku. Zastupitelstvo mělo

---

⁴⁴ *Ročenka Svazu ...*, s. 118.

⁴⁵ PAŠEK, J. *Živá kronika...*, s. 24.

být svoláno nejméně jedenkrát do roka, a to ústředním výborem po žádosti alespoň třetiny členů zastupitelstva s udáním pořadu jednání. Způsobilé k usnášení bylo při přítomnosti nadpoloviční většiny členů.

Ústřední výbor se skládal z 50 členů včetně předsedy spolku a měl 12 náhradníků. Do jeho pravomocí patřilo provádět usnesení zastupitelstva, svolávat je, stanovit pořad schůzí a připravovat pro něj zprávy a návrhy, vykonávat činnost pro plnění účelu spolku dle usnesení sjezdu a zastupitelstva a schvalovat činnost a zprávy a stanovit jednacích řády orgánů nižších (kromě ústředního dohlédacího výboru a smírčího soudu). Vedle toho mohl výbor volit členy předsednictva v nejvyšším počtu 25 členů, schvalovat jmenování a zproštění funkce generálního tajemníka spolku, schvaloval činnost místních odboček. Dále stanovil znění členských přihlášek a zřizoval odbory spolku. Také spravoval jmění spolku a jeho fondy. Schůze ústředního výboru měla probíhat nejméně po třech měsících svoláním od předsednictva spolku nebo po požádání třetiny členů s udáním pořadu schůze s nutností účasti alespoň poloviny členů pro možnost schvalování.

3/Orgány výkonné: předsednictvo, užší předsednictvo a ústřední výkonný výbor

Předsednictvo Svazu mělo 25 členů, a to bez náhradníků zvolených ústředním výborem. Členem s hlasovacím právem byl i generální tajemník. Předsednictvo plnilo usnesení ústředního výboru a svolávalo jeho schůze, stanovilo program těchto schůzí a připravilo pro ně zprávy a návrhy. Mezi povinnosti předsednictva patřilo vysílání zástupců spolku na porady, konference a sjezdy doma i v zahraničí a přijímání a propouštění zaměstnanců ústředního sekretariátu a všech podniků Svazu. Tento výkonný orgán řídil také kanceláře a podniky spolku. Předsednictvo se scházelo jednou měsíčně opět s požadavkem třetiny členů, předložením pořadu schůze a schopností usnesení s přítomností nadpoloviční většiny členů předsednictva. Prvním předsedou byl na první schůzi nově zvoleného výboru Svazu dne 8. ledna zvolen Ladislav Kopřiva,⁴⁶ vězněný během války v koncentračním táboře Dachau, zároveň byl členem KSČ (1946 – 1954 členem předsednictva ÚV KSČ)⁴⁷

---

⁴⁶ V novém roce rázně vpřed. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 2, s. 5.

⁴⁷ CHURANĚ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Praha: Libri, 1998.

a předsedou Zemského národního výboru.⁴⁸ Jeho pět místopředsedů představovali poslanci Milada Horáková a Jan Vodička, redaktor František Kliment, místopředseda Osidlovacího úřadu Martin Rais a vdova po státním vládním Marie Mejstříková, která zastupovala pozůstalé. Jednatel byl poslanec Alois Neuman, pokladníkem František Dřevo, zapisovatelem Dr. Vojtěch Janděčka, který byl také vrchním komisařem úřadu předsednictva vlády.⁴⁹ Z dalších činností činovníků Svazu je patrné, že většina z nich se politicky angažovala mimo tento spolek.⁵⁰

Užší předsednictvo tvořilo 12 členů: předseda, pět místopředsedů, pokladník, jednatel, zapisovatel a dva členové. Schůzi se mohl s hlasovacím právem účastnit i generální tajemník. Užšímu předsednictvu příslušelo:

„a/ provádět mimořádné úkoly, které nesnesou odkladu a úkoly, kterými ho pověřilo předsednictvo a svá usnesení a zprávy o mimořádných opatřeních předkládat na nejbližší schůzi předsednictva,

b/ pověřovat odbory vypracováním iniciativních návrhů,

c/ rozhodovat o věcech, které nesnesou odkladu a předkládat rozhodnutí a opatření nejbližší schůzi předsednictva s náležitým odůvodněním ke schválení.“⁵¹

Užší předsednictvo svolával předseda spolku a to čtrnáct dní před schůzí předsednictva nebo podle potřeby, a to po požadavku alespoň tří členů s udáním pořadu schůze.

Ústřední výkonný výbor měl 36 členů a 18 náhradníků volených Sjezdem. Byl to širší výkonný orgán Svazu, který skrze prostředky spolku vykonával jeho činnost, stanovil podobu členských přihlášek, legitimací a odznaků, dohlížel na činnost odboček a další výkonné hlavní činnosti Svazu. Výbor se scházel po svolání ze strany předsednictva či předsedy Svazu jednou měsíčně po žádosti alespoň třetiny členů tohoto výboru.

---

⁴⁸ *Ročenka Svazu ...*, s. 119.

⁴⁹ Tamtéž, s. 120.

⁵⁰ Viz (kapitola významní členové)

⁵¹ *Ročenka Svazu ...*, s. 121.

4/ Dohledací orgány: ústřední dohlédací výbor a krajské revizní výbory

Ústřední dohlédací výbor měl revisní a dohlížitelskou funkci spolku. Skládal se z dvanácti členů (a šesti náhradníků), kteří byli finančními, hospodářskými, případně organizačními odborníky. Voleni byli na sjezdu Svazu, kterému se také za svou činnost zodpovídali. Mezi pracovní náplň výboru patřilo hlavně posuzování a podávání zpráv o rozpočtu ústředí spolku a jeho podniků, revidování hospodářství všech organizačních složek spolku a jeho podniků, účastnit se sjezdu a schůzí dalších orgánů a v naléhavém případě požádat o svolání předsednictva. Měl stanovit svůj jednací řád a směrnice pro činnost krajských revisních výborů. Výbor si sám volil ze svého středu předsedu, místopředsedu, jednatele a zapisovatele. Společně s předsedou Svazu a jeho pokladníkem byl předseda ústředního dohlédacího výboru se dvěma jeho členy odpovědný svým podpisem za výroční účty spolku a jeho podniků. Schůze tohoto výboru se konaly jednou za dva měsíce. Svolával je jeho předseda samostatně či po požadavku alespoň od třetiny členů výboru.

5/ Orgány pomocné: smírčí soud a další

Smírčí soud fungoval jako pomocný orgán spolku pro spory mezi jeho členy. Jako trest mohl soud uložit proviněné straně povinnost odvolat urážku či udělit důtku nebo zbavit člena funkce na dobu určitou. Proti rozsudku neexistovalo odvolání a strana, která by se mu nepodrobila, byla vystavena vyloučení. Smírčí soud se usnášel za přítomnosti všech svých členů prostou většinou.

Odbory byly pomocné orgány pro přípravu nebo provedení stálých či dočasných potřeb spolku. Zřízeny byly ústředním výborem, který stanovil jejich úkol i jednací řád. Odborů existovalo v roce 1946 celkem 19 typů včetně Dohlédacího výboru a Přešetřující komise.⁵²

Jako pomocné orgány fungovaly také orgány krajské, jejich pravomoc vymezoval jednací řád schválený ústředním výborem. Podle tohoto jednacího řádu byl kraj spravován valnou schůzí delegátů místních odboček, předsednictvem a výkonným výborem, který byl

---

⁵² Tamtéž, s. 121.

Jednalo se o těchto 17 nezmíněných odborů: organizační, vojenský, právní, veřejně-zaměstnanecký, pro lidovou správu, soukromo-zaměstnanecký, hospodářský, osidlovací, družstevní, tiskový, pro vyšetřování válečných zločinů, pro národní očistu, politický a zahraniční, sociální, kulturní, pozůstalých, živnosti a průmyslu. Jednotlivě se těmto odborům věnuji v kapitole o činnosti Svazu.

orgánem kraje s výkonnou mocí o 40 členech (a 20 náhradnících). Tito členové byli zvolení valnou schůzí delegátů kraje z jednotlivých místních odboček. Výkonný výbor volil ze svého středu předsednictvo kraje⁵³, jakožto užší výkonný orgán. Funkce všech činníků byly čestné a neplacené.⁵⁴ Jedním z krajů byl i 17. listopad, který se utvořil ze Studentského hnutí odporu tím, že se zařadil do rámce Svazu.⁵⁵

Vedle orgánů na těchto úrovních existovaly ještě další jednotky Svazu. Za základní byly považovány místní odbočky, minimálně o dvaceti členech. Byly stanoveny ústředním výborem a jejich oblast působnosti byla dána krajem. Místní odbočky byly spravovány valnou hromadou, výborem a předsednictvem. Valná hromada byla nejvyšším správním orgánem odbočky, který se scházel nejdéle na konci května každého roku. Valná hromada volila členy výboru odbočky, který měl širší výkonnou moc stejně jako předsednictvo⁵⁶ zvolené z jeho středu a užší předsednictvo.⁵⁷ Činnost odbočky, která by hrubě porušila stanovy Svazu, mohla být ústředním výborem ukončena.

„Funkční období všech orgánů spolku začíná jejich volbou a končí volbou orgánů nových. Smírčí soud ustavuje předseda spolku nebo jeho zástupce po dohodě se stranami pro každý případ zvlášť. Správní rok hospodářský a administrativní začíná 1. ledna a končí 31. prosince.“

Ve všech orgánech Svazu a tedy na jejich schůzích docházelo k volbě, která měla dle stanov spolku jasně daná pravidla. Všude se volilo aklamací, a pokud byl vznesen požadavek

---

⁵³ Předsednictvo kraje se skládalo z předsedy, dvou místopředsedů, jednatele, pokladníka, zapisovatele, předsedy organizační, politické, přešetřovací, sociální, kulturní, hospodářsko-finanční, osidlovací, bezpečnostní, tiskové komise a dvou revisorů účtů.

⁵⁴ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Jednací řád Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu a fašismu, kraj.

⁵⁵ Kraj „17. listopad“ u pana presidenta. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 3, s. 4.

⁵⁶ Předsednictvo místní odbočky se skládalo z předsedy, místopředsedy (při odbočce s více než 300 členy se jednalo o dva místopředsedy), jednatele (opět nad 300 členů byly dva), pokladníka, zapisovatele, matrikáře (nad 300 členů), sociálním referentem (nad 300 členů byl ještě hospodářský, kulturní, tiskový a organizační referent)

⁵⁷ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Jednací řád Místní odbočky Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu a fašismu.

alespoň od pětiny přítomných, volba se konala tajně pomocí lístků. Při volbě určené k obsazení míst byla nutná nadpoloviční většina hlasů, pokud se tímto způsobem nepodařilo obsadit všechna místa, proběhla volba druhá. A to z dvojnásobného počtu kandidátů oproti počtu míst, která se obsazovala. Byla potřeba prostá většina hlasů. Předseda neměl funkci hlasovací, nýbrž rozhodovací při nerozhodném výsledku hlasování a také sčítací při volbě aklamací, během tajného hlasování jmenoval předseda tři sčítatele lístků.⁵⁸

V archivních dokumentech Svazu se dochovalo i velké množství záznamů ze schůzí jednotlivých orgánů. Jedná se však většinou o neucelené údaje, které se nedají plošně využít. Zprávy ze schůzí nejsou k jednotlivým orgánům spolku zachovány všechny, nebo alespoň ve většině, a proto může tento materiál posloužit pouze k orientaci v práci těchto orgánů. Dochovány jsou i seznamy členů jednotlivých orgánů, jedná se však pouze o výčet jmen, ze kterého nevyplývají žádné informace, navíc tyto dokumenty nejsou datovány, takže nemohou posloužit ani k porovnání.⁵⁹

---

⁵⁸ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Stanovy.

⁵⁹ Viz NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Seznamy členů.

3 Členství

Již na prvních schůzích jednotlivých odboček Svazu měli být zváni a přijímáni za členy všichni političtí vězni, kteří se nijak neprovinili proti ostatním vězněným. Proti jejich přijetí, pokud k tomu byli závažné a odůvodněné námitky, se mohl kdokoliv ze Svazu postavit.⁶⁰ Dle prvních organizačních pokynů přiložených u programového prohlášení, které přípravný výbor Svazu vydal, bylo ovšem toto nabírání nových členů pouze prozatímní:

„Proto také přihlášený může být definitivně přijat za člena Přípravným výborem odbočky teprve po správném vyplnění členské přihlášky a osobního prohlášení, které jsou připojeny k tomuto našemu Programovému prohlášení.“⁶¹

Řádný člen Svazu musel také splňovat vlastnosti zmíněné v osnově zákona z roku 1946, kde československým osvobozeným politickým vězněm byl státně spolehlivý státní občan, který byl v době zvýšeného ohrožení republiky omezen na osobní svobodě vězněním, internováním, odvečením apod. pro:

„a/ aktivní odbojovou neb politickou činnost namířenou přímo proti okupantům nebo jejich pomahačům,

b/své demokratické a protifašistické smýšlení,

c/ důvody národnostní a rasové, pokud nespádají pod písm. a/ a b/

d/ pro ostatní důvody související s národním odbojem.“

Státní spolehlivost⁶² i potvrzení politického vězně vydávalo ministerstvo vnitra na návrh SOPVP a na žádost oprávněné osoby. Vlastnost politického vězně ztratil ten, kdo vyhovoval zmíněným bodům, ale po svém osvobození se dopustil nečestných pohnutek a trestného nebo jiného zavrženíhodného činu.⁶³

---

⁶⁰ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Programové prohlášení.

⁶¹ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Organizační pokyny.

⁶² NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Osvědčení o státní a národní spolehlivosti.; obrázek č. 6.

⁶³ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Osnova zákona.

Co se týče občanů přihlášených k židovské národnosti, jednalo se s nimi dle výnosu ministerstva vnitra z 13. listopadu 1945, kde bylo stanoveno, že osoby přihlášené k židovské národnosti, nejsou občany národnosti německé ani maďarské. Členem Svazu však mohl být pouze československý státní občan české, slovenské nebo jiné slovanské národnosti, proto se občan s národností židovskou členem Svazu stát nemohl a musel objektivními znaky prokázat, že se choval jako Čech.⁶⁴

Přijetí nebo nepřijetí za člena oznamoval výbor místní odbočky a nebyl-li přijat členskou schůzí, mohl se odvolat k výboru příslušného kraje. Potvrdil-li krajský výbor usnesení členské schůze o nepřijetí, měl odmítnuté právo se odvolat k ústřednímu výboru, který rozhodoval s konečnou platností. Odvolací lhůta byla 15 dní.⁶⁵

Svaz vydal pro všechny své řádné členy pamětní odznak, který se nosil na vojenském stejnokroji na levé straně prsou za československými a spojeneckými vyznamenáními. Pro civilní oblečení byla zřízena užší páska, nošená na levé klopě kabátu. K oprávnění nošení odznaku náležel dekret.⁶⁶ Vedle tohoto odznaku existovala ještě další vyznamenání, např. špendlík (hlavně pro ženy).

Členem Svazu mohl být i pozůstalý po vězni, u kterého byly splněny podmínky pro jeho přijetí. Po každém takovém se mohl stát jeden příbuzný řádným členem Svazu.⁶⁷ Pozůstalí po politickém vězni měli nárok na důchod, který se lišil podle vztahu k zemřelému. Tyto důchody byly vyměřeny podle usnesení vlády ze 17. července 1945 ohledně zaopatření obětí války a persekuce, kam i pozůstalí po politických vězních spadali.⁶⁸ Vdovský důchod činil 600 Kčs, pokud by neexistovala manželka, mohla ho získat i družka⁶⁹ (soužití delší než

---

⁶⁴ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Směrnice pro přešetření.

⁶⁵ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Stanovy.

⁶⁶ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Pamětní odznak SOPVP – jeho význam.; obrázek č. 5.

⁶⁷ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Stanovy.

⁶⁸ Zaopatření obětí války a persekuce. *Organizátor*. 1946, roč. 1, č. 9, s. 68.

⁶⁹ *Ročenka Svazu ...*, s. 132,133.

jeden rok bylo podmínkou⁷⁰ a musela se starat o výchovu a výživu dětí). Vdově po nezvěstném muži (díky jeho činnosti během války) náležel zvyšovací příplatek 400 Kčs. Pokud neměla jiný příjem vyšší, než 3 000 Kčs náležel jí i zvláštní příplatek v hodnotě 1 000 Kčs. Sirotčí důchod měl hodnotu 270 Kčs a pro úplného sirotka 400 Kčs s možností příplatku. Důchod rodičů činil 300 Kčs měsíčně pro každého, tento důchod rostl společně s počtem ztracených dětí. Matce odkázané na své dítě příslušelo 600 Kčs. Rodiče měli také možnost navýšit tuto částku o příplatek.⁷¹

Invalidní důchod pro perzekuované byl odstupňován podle poměru výdělečné schopnosti, která musela být minimálně o 25 procent nižší než u normálně vydělávajícího jedince.⁷² Kromě zaopatřovacích požitků měli invalidé nárok také na léčebnou a protézovou péči související s válečným zraněním.

Toto zaopatření vlády se týkalo všech obětí války, nebyla zde speciální výjimka pro jednotlivé skupiny perzekuovaných osob. Za tyto oběti byly považovány osoby, které byly invalidní a pozůstali po osobách, které musely splňovat alespoň jednu z následujících podmínek: zemřely při vojenském výkonu, věnovaly se partyzánství, fungovaly jako revoluční bojovníci, zemřely činy okupantů a také byly vězněny v koncentračních táborech z důvodu politické, národní nebo rasové persekuce.⁷³

---

⁷⁰ Zaopatření obětí války a persekuce. *Organizátor*. 1946, roč. 1, č. 9, s. 68.

⁷¹ Zaopatření obětí války a persekuce se týkalo i dalších skupin pozůstalých (např. vdovec, děti – ne sirotci, rodiče závislí na dětech atd.), vybrány nejčastější případy.

⁷² *Ročenka Svazu ...*, s. 132,133.

⁷³ Zaopatření obětí války a persekuce. *Organizátor*. 1946, roč. 1, č. 9, s. 68.

3.1 Počet členů

V roce 1947 dosáhl Svaz svého vrcholu v počtu členů. V tomto roce se číslo vyhoupló na 80 000 osob a dále už se rozrůstat nemohl. Požadavky pro přijetí byly jasné stanoveny a všichni možní uchazeči pravděpodobně přijati.⁷⁴

Podle výnosu ministerstva ochrany práce a sociální péče byl proveden soupis všech politických vězňů a pozůstalých prostřednictvím odboček a krajských vedení Svazu za účelem řádné registrace.⁷⁵

Ke druhému Sjezdu bylo vypracováno statistické rozvržení členstva ke dni 25. dubna roku 1947. V tabulce č. 1 je zobrazen stav členstva dle krajů. Celkem k tomuto dni měl Svaz 71 383 členů.⁷⁶ V archivních dokumentech Svazu se dochoval nedatovaný dokument s tabulkou s počty členů v jednotlivých krajích. V tomto dokumentu se celkem jedná o 62 695 členů, což je číslo nižší než u datovaného soupisu z roku 1947. Může se jednat o čísla starší (ještě nebyli přihlášení všichni, kdo se politickými vězni mohli stát) i o údaje novější (počet členů klesal v důsledku očištění Svazu a úmrtnosti členů).⁷⁷

---

⁷⁴ *Ročenka Svazu ...*, s. 30.

⁷⁵ Tamtéž, s. 126

⁷⁶ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, tabulka Stav členstva.; Viz tabulka 1.

⁷⁷ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Seznamy členů.

Kraj	Stav členstva	věznění (v procentech)			
		muži	ženy	muži	ženy
Praha	18 400	58	16	2	24
Kladno	2 441	53	12	2	33
Mladá Boleslav	2 119	64	13	2	21
Hradec Králové	2 868	66	10	2	22
Kolín	1 464	66	10	2	22
Pardubice	2 279	62	13	3	22
Havlíčkův Brod	658	70	10	3	17
Tábor	1 052	65	11	2	22
České Budějovice	5 012	65	13	2	20
Plzeň	4 777	72	9	2	17
Karlovy Vary	1 133	81	13	1	5
Ústní n/Labem	3 604	79	15	5	10
Liberec	1 570	75	16	1	8
Brno	6 763	62	15	3	20
Jihlava	1 634	72	13	2	13
Olomouc	5 845	70	11	1	18
Uherské Hradiště	3 539	64	12	5	19
Ostrava	6 979	64	10	3	23
17. listopad	1 026	98	2	0	0

Tabulka 1⁷⁸

⁷⁸ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, tabulka Stav členstva.

3.2 Vyloučení ze svazu

Členství Svazu byla zbavena osoba, která rozvíjela činnost proti lidově demokratickému zřízení, zejména pak pokud se dopustila hlásání nacistických, fašistických a rasových názorů.⁷⁹

Příčemž vyloučen mohl být ten, kdo:

„1/porušil ustanovení těchto stanov nebo stanov místní odbočky,

2/nedbal zájmů spolku a usnesení jeho orgánů,

3/dopustil se nečestného jednání nebo trestních činů.“⁸⁰

Po politických událostech v únoru 1948 se předsednictvo Svazu 24. února postavilo na stranu KSČ. Za cíl organizace byla stanovena její očista od zpátečnictví a boj proti fašismu. Tato charakteristika byla oficiálně po těchto dnech vztažena na členy Svazu, kteří zastupovali negativní stanovisko vůči komunistům a převratu nebo zaujímali odlišný názor na rezignaci některých ministrů v únorových dnech (rozumějme pozitivní).⁸¹ Předsednictvo Svazu své členy, kteří se takto vyjadřovali, vyloučilo a jako důvod zadalo také zpronevěření proti cílům organizace,⁸² jejich větší zájem o osobní či stranický prospěch (před prospěchem národa a státu) až pokus o rozbití Národní fronty.⁸³

Zvláštní očištná komise, která se sešla hned 27. února, zbavila členství např. tyto členy: JUDr. Miladu Horákovou,⁸⁴ Petra Zenkla, Dr. Vladimíra Krajínu, Ferdinanda Peroutku, Ivana Herbena, Růženu Pelantovou, prof. Vratislava Buška, Vojtěcha Jandečku a Františka Naxeru. Bližší vyjádření k jejich vyloučení není stanoveno. Tisk o vyloučených informoval

⁷⁹ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Zápis z valné schůze delegátů místních odboček pražského kraje z 20. dubna 1947.

⁸⁰ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Stanovy.

⁸¹ KAPLAN, K. *Druhý proces: Milada Horáková ...*, s. 326.

⁸² Za vládu lidu, za socialistickou výstavbu. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 10, s. 1.

⁸³ V duchu socialisující parlamentní demokracie a revolučního odkazu našich padlých. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 8, s. 1.

⁸⁴ KAPLAN, K. *Druhý proces: Milada Horáková ...*, s. 126.

pouze obecně a to tak, že se zachovali proti cílům organizace.⁸⁵ Na místa těchto členů byli doplněni jiní funkcionáři.⁸⁶

---

⁸⁵ Pro čistotu našich řad. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 9, s. 1.

⁸⁶ Nové složení ústředních orgánů SOPVP. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 11, s. 2

3.3 Významní členové

Alespoň okrajově musí být zmíněny politicky činné a významné osoby Svazu, jejich politická činnost, popř. funkce ve Svazu. Mezi prvními jmenovanými jsou důležití funkcionáři Svazu, dále pak členové s významnými politickými posty. Výběr je založen na několika člancích Hlasu osvobozených o význačných členech Svazu.

Viliam Široký

Narozen 1902 v Bratislavě. Od roku 1915 aktivně působil v dělnickém hnutí. Od roku 1935 působil jako poslanec v Národním shromáždění za KSČ. Během Tisovy vlády emigroval do Paříže, kde působil v zahraničním sekretariátu KSČ. Ještě během války se vrátil na Slovensko a organizoval zde odbojové hnutí. Byl zatčen roku 1941 a vězněn do roku 1945.⁸⁷ Po převratu se stal náměstkem předsedy vlády.⁸⁸ Byl také předsedou přípravného výboru SOPVP a také jeho prvním (oficiálně však nezvoleným) předsedou. Poté se stal předsedou obdobné organizace na Slovensku.⁸⁹ V letech 1953- 1963 byl předsedou vlády.

Ladislav Kopřiva

Narozen v Ivanovicích na Hané 1897. V roce 1935 se stal poslancem NS za KSČ. Po vypuknutí války se snažil přejít polské hranice a v zahraničí bojovat proti okupantům. Byl však zatčen a vězněn na Pankráci a poté v Dachau. Po válce se stal členem předsednictva ÚV KSČ a předsedou Zemského národního výboru. Stál u založení SOPVP a stal se oficiálně prvním zvoleným předsedou Svazu⁹⁰ (v této funkci zůstal až do sjednocení organizací).

JUDr. Milada Horáková

Narozena 1901 v Praze. Vystudovala práva na Karlově univerzitě, kde potkala i svého manžela Bohuslava. Od roku 1932 byla členkou Československé strany národně socialistické. V roce 1940 byla pro podezření z velezrady a ilegální činnosti vězněna na Pankráci, ve věznici

---

⁸⁷ KRAJINA, Vladimír a DOLEŽAL, Jiří. *Vysoká hra: Vzpomínky*. 1. vyd. Praha: EVA, 1994, s. 267.

⁸⁸ Z koncentráků do vlády. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 9, s. 3.

⁸⁹ Manifestační projev Svazu osvobozených politických vězňů. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 1, s. 4.

⁹⁰ Předseda SOPVP Ladislav Kopřiva 50 let. *Hlas osvobozených*. 1947, roč. 3, č. 26, s. 3.; obrázek č. 4.

na Karlově náměstí a poté v Malé pevnosti Tereziína. Po soudu v Drážďanech, během kterého se sama hájila, byla do svého osvobození 19. dubna 1945 vězněna v ženské věznici Aichachu. Původně byla odsouzena k trestu smrti, po soudním procesu z dne 1944 byl trest zmírněn na 8 let vězení právě v této věznici.⁹¹ Od založení Svazu byla jednou z jeho čelních představitelk. Stala se místopředsedkyní Svazu a předsedkyní jeho sociálně zdravotní komise. Byla také předsedkyní Rady československých žen a poslankyní Prozatímního národního shromáždění.⁹² Za Českobudějovický kraj byla zvolena ve volbách roku 1946 do Národního shromáždění za ČSNS.⁹³ Po únorových událostech byla díky svému negativnímu postoji vůči KSČ ze Svazu vyloučena.⁹⁴

JUDr. Alois Karel Neuman

Narozen 1901 ve Smidarech. Také vystudoval právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Od roku 1917 byl členem Československé strany národně socialistické. Mezi lety 1935 a 1938 byl zvolen poslancem za tuto stranu a od roku 1937 až do okupace starostou Českých Budějovic. V roce 1939 byl pro své posty a na udání nelegální činnosti bez rozsudku zatčen a vězněn v Linci a Buchenwaldu. Po válce patřil mezi zakladatele Svazu, stal se jeho ústředním jednatelem a předsedou jeho zahraniční politické komise. Místopředsedou FIAPPU a Mezinárodní propagační a informační komise FIAPPu.⁹⁵ Za kraj Českobudějovický se dostal do ÚNS. Po převratu se postavil na stranu KSČ a stal se zastáncem akčních výborů nejen ve SOPVP.⁹⁶ Po únoru zastával post ministra pošt.⁹⁷

---

⁹¹ DVOŘÁKOVÁ, Z., DOLEŽAL, J. a HORÁKOVÁ, M. *O Miladě Horákové; ...*, s. 42.

⁹² Tamtéž, s. 47.

⁹³ Koho hájí zájmy našich členů?. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 20, s. 2.

⁹⁴ V duchu socialisující parlamentní demokracie a revolučního odkazu našich padlých. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 8, s. 1.

⁹⁵ Koho hájí zájmy našich členů?. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 20, s. 2.

⁹⁶ KAPLAN, K. *Druhý proces: Milada Horáková ...*, s. 436.

⁹⁷ Z koncentráků do vlády. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 9, s. 3.;

DVOŘÁKOVÁ, Z., DOLEŽAL, J. a HORÁKOVÁ, M. *O Miladě Horákové; ...*, s. 64.

Antonín Zápotocký

Narozen 1884 v Zákolanech. Od roku 1920 v Komunistické straně. Za pokus o emigraci do SSSR byl zatčen na hranicích a vězněn v koncentračních táborech. Po osvobození byl zvolen předsedou ÚRO (Ústřední rada odborů) a jako poslanec do Prozatímního národního shromáždění. Stal se také poslancem Ústavodárného národního shromáždění a předsedou klubu poslanců KSČ. Po únorových událostech zastával funkci předsedy Ústředního akčního výboru Národní fronty a náměstka předsedy vlády. (V červnu 1948 byl jmenován předsedou vlády a v březnu 1953 se stal prezidentem republiky). Významně se ovšem na činnosti Svazu nepodílel, byl to spíše pouhý člen s důležitým postavením mimo Svaz, a proto byl v tisku zmiňován v souvislosti se Svazem a jeho členy na vyšších pozicích.

Ing. Ludmila Jankovcová

Narozena 1897 v Kutné Hoře. V době okupace pracovala se skupinou odborářů ve zpravodajské službě. Za tuto činnost ji nacisté zatkli a věznili v koncentračním táboře. V roce 1946 byla zvolena za Stranu sociální demokracie (členkou od roku 1922) do ÚNS. Po brněnském sjezdu sociální demokracie koncem roku 1947 se stala ministryní průmyslu.⁹⁸ Po únorovém převratu zastávala post ministryně výživy a byla tak nejvýše postavenou ženou v politice. Byla členkou Svazu v odbočce Prahy VII.

Betyna (Barbora) Škrlantová

Narozena 1897 v Praze. Od roku 1921 byla členkou Komunistické strany Československa. Pro svou ilegální práci mezi ženami byla v březnu 1943 zatčena i se svou dcerou a uvězněna na Pankráci, v Terezíně, Ravensbrücku a v Nové Roli. V červnu roku 1945 se stala předsedkyní Okresního národního výboru v Kladně a členkou sekretariátu II. kraje Komunistické strany. V komunismu viděla nejúspěšnějšího odpůrce nacismu. Po válce

---

⁹⁸Žena v čele našeho hospodářství. *Hlas osvobozených*. 1947, roč. 3, č. 49, s. 1.

se stala také poslankyní Národního shromáždění za KSČ. (Za komunistickou stranu kandidovalo do NS celkem 168 členů SOPVP).⁹⁹

František Tymeš

Narozen 1885 v Lipníku. Od roku 1919 pracoval v Československé sociální demokracii. Byl členem ilegálního Národního výboru a ilegálního výboru socialistického. Pro svou činnost byl vězněn na Špilberku, v Dachau a Buchenwaldu. Po válce se stal poslancem PNS a po volbách i ÚNS. I on po brněnském sjezdu sociální demokracie koncem roku 1947 získal novou funkci ve vládě. Byl jmenován náměstkem předsedy (místopředsedou) vlády.¹⁰⁰

---

⁹⁹ Koho hájí zájmy našich členů?. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 20, s. 2.

¹⁰⁰ Dva členové SOPVP ve vládě. *Hlas osvobozených*. 1947, roč. 3, č. 49, s. 3.

4 Činnost svazu

4.1 Odbory

Již výše zmíněné odbory, které zastávaly pomocnou funkci Svazu během jeho činnosti, prováděly také svou vlastní práci.

Odbor organizační se na svých schůzích zabýval všemi organizačními záležitostmi Svazu. Vydával směrnice pro obdobnou práci v krajích a odbočkách. Organizoval velké schůze a přednášky.

Odbor právní vypracovával připomínky k zákonům týkajících se Svazu nebo jeho členů a poskytoval jim právní rady. Připravil mimo jiné návrh již citovaného zákona o pojmu politického vězně a ve spolupráci s organizačním odborem tvořil návrhy jednacích řádů pro jednotlivé orgány a odbory Svazu.

Odbor vojenský soustřeďoval aktivní i záložní důstojníky a rotmistry, pracoval společně s vojenskými orgány republiky a pomáhal svým členům zvláště v otázkách povýšení či vyznamenání.

Odbor sociální pracoval na zákonech a nařízeních týkajících se sociálního zajištění členů Svazu. Pod něj spadalo i organizování ozdravných a léčebných akcí, posílání dětí členů do zahraničí (Anglie, Norska, Švédska, Švýcarska), poskytnutí finanční podpory potřebným.¹⁰¹ Dle nařízení Repatriačního odboru ministerstva ochrany práce a sociální péče měli všichni bývalí vězni přednostní právo na léčení a rekreaci. K ústavnímu sanatornímu léčení a rekreaci bylo vysláno přes dvacet pět tisíc politických vězňů. Pro ozdravné pobyty dětí vlastnil Svaz vlastní ozdravovnu v Jablonci nad Nisou. Pro potřebu výživy byly ministerstvem navýšeny přiděly ve všech ozdravovnách, kde se nacházeli i političtí vězni. Ministerstvo vnitřních věcí svým výnosem z dubna roku 1945 povolilo proplácení jednorázové výpomoci politickým vězňům a jejich pozůstalým v částce 5 000 Kčs. Vyhláškou číslo 69 byla ministerstvem ochrany práce a sociální péče nařízena denní podpora v nemoci v hodnotě

---

¹⁰¹ *Ročenka Svazu ...*, s. 122 -124.

50 Kčs pro politické vězně, po době delší jednoho roku byl dotyčný prohlášen invalidním a z této nemocenské se strhávaly invalidní požitky.¹⁰²

Odbor kulturní měl své pravidelné schůze a projednával kulturní a ideové otázky Svazu. Dával podněty ke kulturním večerům, vypracovával přednášky, organizoval síť kulturních referentů.

Odbor tiskový měl na starost tiskové podniky Svazu. Hlavně pracoval na novinách Svazu Hlasu osvobozených, vydávání publikací, brožur a ostatních tiskovin.¹⁰³

Odbor veřejnozaměstnanecký patřil mezi nejčinnější ve Svazu. Díky němu bylo provedeno několik intervencí u ústředních úřadů a jmenování osobních referentů pro věci členů Svazu u řady ministerstev.¹⁰⁴ Zákonem číslo 136 z května roku 1946 bylo účastníkům domácího a zahraničního odboje přiznáno přednostní právo na zaměstnání ve veřejných službách.¹⁰⁵

Odbor soukromozaměstnanecký sledoval všechny otázky ohledně soukromých zaměstnanců, vypracoval návrh zákona ohledně odčinění válečných křivd a pomohl potřebným s vyplacením mezd po dobu věznění.¹⁰⁶ Pracovní poměr zaměstnanců nebyl zatčením nebo vězněním přerušeno, proto většina zaměstnavatelů přijala zpět své pracovníky. Jelikož za svou práci ve věznici či v koncentračním táboře nedostávali plat, jejich rodiny se mnohdy zadlužily. Zaměstnavatel měl proto povinnost uhradit svému zaměstnanci ušlou mzdu za dobu jeho věznění.¹⁰⁷

---

¹⁰² Tamtéž, s. 125 - 127.

¹⁰³ viz kapitola tisk a publikační činnost

¹⁰⁴ *Ročenka Svazu ...*, s. 122-124.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 127.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 122-124.

¹⁰⁷ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Náhrada mezd a platů soukromým zaměstnancům za dobu věznění v době okupace.

Odbor hospodářský zajišťoval finanční stránku Svazu a scházel se každých čtrnáct dní. Udával pokyny pro kraje a odbočky k jejich hospodaření, vydával pro jejich hospodářské vedení směrnice.

Odbor osidlovací se zabýval otázkami osidlování pohraničí a snažil se do těchto oblastí umístit své členy, což se mu v mnoha případech podařilo. Dle košického programu mělo být k náhradě škod použito majetku zabaveného Němcům, Maďarům a kolaborantům.¹⁰⁸ Svaz jako subjekt sdružující osoby poškozené politickou persekucí spadal také pod ustanovení týkající se náhrady škod a jeho ústředí bylo uděleno přednostní právo ucházet se o přidělení určitého, vhodného zkonfiskovaného majetku.¹⁰⁹ Podle dopisu věnovaného předsedovi a sněmovně se tak nedělo, jak bylo přesně původně slíbeno. Zkonfiskovaný majetek byl kolikrát rozkraden. Ve Svazu se dokonce veřejně jednalo o úplném neplacení škod způsobených válkou.¹¹⁰

Odbor družstevní se snažil o zakládání družstev u krajů a odboček. Díky jeho práci se podařilo založit desítky stavebních, výrobních a průmyslových družstev.

Komise pro vyšetřování válečných zločinů měla za svou zásluhu dopadení a dopravení válečných zločinců do republiky a jejich postavení před soud ke spravedlivému rozsudku.

Odbor pro vnitřní očistu měl za úkol střežit kroky vedoucí k očištění veřejného života republiky. Vznikl jako jeden z posledních.

Odbor politický a zahraniční udával směrnice k politické práci Svazu, vysílal zahraniční delegace na porady a konference. Zasahoval do politického dění v zemi a byl hybnou silou politického života organizace.

Odbor pozůstalých po obětech nacismu pod sebe soustřeďoval hlavně vdovy politických vězňů a prováděl soupis sirotků. Zjišťoval hroby zemřelých a shromažďoval jejich památky a písemnosti. Staral se také o převoz pozůstalých zpět do vlasti. Společně

---

¹⁰⁸ *Ročenka Svazu ...*, s. 122 -124.

¹⁰⁹ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, SOPVP – žádost o uznání přednostního práva přidělu.

¹¹⁰ Pane předsedo, slavná sněmovno, NA, fond 1063 „ÚV SPB“. (dopis není podepsán, ani v něm nejsou žádné údaje)

se sociálním odborem organizoval sociální zabezpečení, rekreační a léčebnou péči. Pozůstali se vzájemně seznamovali již během války, jak je patrné z dopisů vězňených. Po válce vzniklo Sdružení pozůstalých po obětech nacismu, které se později po nabídce SOPV stalo jeho samostatným odborem a utvořil se tak Svaz nejen osvobozených politických vězňů, ale i jejich pozůstalých.¹¹¹

Odbor pro živnosti, průmysl a svobodná povolání sledoval všechny události týkající se těchto stavů. Podařilo se mu prosadit větší pozornost u ústředních úřadů na členy, kteří vykonávali tato povolání.

Dohlédací výbor kontroloval a prováděl revize finančního hospodaření Svazu, jeho ústředí a jednotlivých krajů a odboček.

Přešetřující komise prošetřovala přihlášky všech členů a rozhodovala o vydávání legitimací Svazu. Dohlížela na přijetí pouze členů, kteří odpovídali podmínkám.

Odbor pro lidovou správu sepisoval činovníky lidové samosprávy a připravoval pro ně zpravodajství.¹¹²

---

¹¹¹ Pozůstali po politických obětech nacismu a fašismu se organizují v našem svazu. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 6, s. 4.

¹¹² *Ročenka Svazu ...*, s. 122 -124.

4.2 Pobočky

Podle organizačních pokynů se měly vytvořit místní pobočky oficiálně zvané odbočky Svazu všude, kde bylo alespoň dvacet osvobozených politických vězňů, v menším počtu se měli přihlásit k nejbližší odbočce. Odbočka neměla mít kvůli lepší práci více než 200 členů. Proto se v Praze a ve větších městech měly odbočky tvořit v jednotlivých čtvrtích, popřípadě okrscích, a to takto:

*„Na první členské schůzi odbočky zvolte pěti- až desetičlenný Přípravný výbor odbočky, v němž dejte spravedlivé zastoupení bratrům a sestrám, také podle míst žalářů a koncentračních táborů. Tento výbor si zvolí předsedu, místopředsedu, jednatele, zapisovatele a pokladníka a oznámí nám počet přihlášených členů, počet přítomných na členské schůzi a jména a adresy funkcionářů.“*¹¹³

Takovýchto odboček bylo v prosinci roku 1945 téměř 500.¹¹⁴

---

¹¹³ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Organizační pokyny.

¹¹⁴ LAŠTUVKA, Josef. Před sjezdem. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 20, s. 1.

4.3 Politická činnost

Svaz měl být už od svého založení také organizací politickou, distancoval se však od stranictví, naopak měl stranické a jiné rozdíly v politice překlenovat a vyrovnávat.¹¹⁵

„ ... odboj a revoluci dělali občané jako Čechoslováci a nikoliv jako straníci. Žádná strana nemá práva oháněti se revolucí jakožto svým podnikem.“¹¹⁶

Organizace měla velký zájem na politickém životě země a také na vnitřním vývoji jednotlivých stran, se kterými udržovala kladný vztah a pomáhala jim v jejich práci.¹¹⁷

Prvním a jediným čestným členem Svazu osvobozených politických vězňů se stal sám prezident Československé republiky Edvard Beneš.¹¹⁸ Svaz ve funkci podporoval, jak je dále patrné i v dopise z června roku 1946, který byl přidán i do ročenky organizace z roku 1947:

„Ve stálém zápase o novou, lepší demokracii spoléhám zvláště na osvobozené politické vězně.

V žalářích a koncentračních táborech poznali hrůzu otroctví, dovedou si vážit svobody.

V nejtěžších životních podmínkách naučili se oceňovat solidaritou a osvobození od předsudků společenských, rasových, třídních a stranických pochopili velikost dobrovolné, účinné oběti pro společný cíl.

Obojího potřebuje naše nová demokracie.,¹¹⁹

V politickém významu byla zároveň i budoucnost Svazu a ten měl i podle očekávání prezidenta být rozhodujícím mezi politickým děním a svědomím národa. Během činnosti Svazu bylo vysláno i několik delegací jeho zástupců na Pražský hrad, kde s prezidentem

---

¹¹⁵ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Programové prohlášení.

¹¹⁶ Několik úvah o Svazu národní revoluce. *Dnešek*. 1947, roč. 2, č. 16, str. 246.

¹¹⁷ LAŠTUVKA, Josef. My a politické strany. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 5.

¹¹⁸ Viz BENEŠ, Edvard. *Pařím k vám*. Praha: ÚV SOPV, 1946.

¹¹⁹ *Ročenka Svazu ...*, úvodní strana.

projednávali úkoly a cíle organizace.¹²⁰ Vedle činnosti na domácím poli, kde se jednalo hlavně o očistu a budování státu, byla možná činnost i na poli mezinárodním. A to ve spolupráci s mezinárodními organizacemi snažícími se o zabezpečení míru mezi jednotlivými národy.

Členové Svazu nemohli a ani neměli od založení v plánu vznik vlastní politické strany, a to hlavně z důvodu nemožnosti rozšířit řady organizace (členů spíše díky očistě a úmrtnosti ubývalo). Vězni byli v organizaci soustředěni bez rozdílu stranické příslušnosti a to i přesto, že většina hlavních činností zastávala politické funkce rozdílných stran.¹²¹ Prostřednictvím svých členů v politických stranách chtěl spolek zasahovat do politického dění ve smyslu ideálů Svazu.¹²² Svaz měl veliký zájem o kandidování svých členů na kandidátních listinách politických stran a ucházel se také o zastoupení jako organizace na kandidátní listině Všenárodních zájmových organizací do prozatímního Národního shromáždění.¹²³ Do ústavodárného národního shromáždění, které pokračovalo v práci prozatímního, bylo zvoleno na šedesát členů Svazu.¹²⁴

*„K provádění svých myšlenek a požadavků sdružili se političtí vězňové v celostátní organizaci, jejíž jednotnost zračí se i v tom, že v ní jsou zastoupeny všechny čtyři státotvorné politické strany.“*¹²⁵

Ke vzniku a činnosti Svazu se vyjádřili vedle prezidenta republiky i další činitelé československé politiky a to ve svých dopisech zařazených do ročenky Svazu. Jedním z nich byl Klement Gottwald, který ve svém dopise s názvem *Do nové budoucnosti* popisoval záruku, která musí spočívat ve Svazu pro očištění národa od zrad, dvojakosti a bezpáteřnosti

---

¹²⁰ Hold Svazu prezidentu republiky. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 26.

¹²¹ *Ročenka Svazu ...*, s. 30.

¹²² LAŠTUVKA, Josef. My a politické strany. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 5,

¹²³ Odpověď především idealistům. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 16, s. 1.

¹²⁴ Po volbách. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 22, s. 1.

¹²⁵ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Styk s ministerstvem financí.

a pro výchovu nové generace, hodnou svého místa v osvobozené Evropě.¹²⁶ Jako druhý příklad podpory Svazu je uveden vedle Gottwaldova dopisu dopis ministra zahraničí Jana Masaryka. Ten spatřoval celý národ jako politického vězně v době okupace. Organizace pro něj byla přirozeným vývojem, určeným k ochraně politického a mravního odkazu umučených. Podle něj v ní byl nositel a tlumočnick obnovené svobody a opory správců veřejných věcí národa jako byl on.¹²⁷ Z těchto dopisů podporujícího charakteru od nejvyšších funkcionářů lze vyčíst, že Svaz vznikl za jejich plné podpory a měl posloužit jako prostředek k jejich plánům. Ať už ze strany Gottwalda k očištění národa či Masarykem viděné ochrany a opory.

Jak již bylo výše zmíněno SOPVP podporoval Národní frontu a Košický vládní program, který se samotného Svazu týkal zejména v těchto třech místech:

*„vláda považuje za zvláštní úkol urychlené provedení repatriace všech věrných občanů republiky do jejich domovů, dále vláda bude věnovat obzvláštní pozornost zabezpečení existence obětem války a národněosvobozenického boje, mučedníků fašistických žalářů a koncentračních táborů, rodinným příslušníkům vojáků a partyzánů, invalidům války jakož i vdovám a sirotkům a ve třetím, kde bylo řečeno, že vláda bude pokládat za svůj nejvyšší odpovědný úkol a za svoji mravní povinnost před českým a slovenským národem, postihnout a vydat soudu a trestu všechny válečné provinilce, všechny zrádce, všechny vědomé a aktivní pomocníky německých nebo maďarských utlačovatelů. Tento úkol bude vláda provádět beze všech průtahů, bez kolísání a bez shovívavosti vůči komukoliv“.*¹²⁸

Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých spolupracoval také se zemským národním výborem ve věcech, které se týkaly jeho členů.¹²⁹ A po vyhlášení dvouletého programu vlády jej podporovali skrze své členy. Jednalo se o účasti na akcích a vytvoření dobrovolných pracovních skupin zařazených do dobrovolné pracovní služby.¹³⁰

---

¹²⁶ *Ročenka Svazu ...*, s. 11.

¹²⁷ Tamtéž, s. 32.

¹²⁸ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Programové prohlášení.

¹²⁹ *Ročenka Svazu...*, s. 142.

¹³⁰ SOPVP pomáhá splnit dvouletý program vlády. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 36, s. 1.

Již od svého založení zaujímal Svaz kladný přátelský vztah ke spolenectví Československé republiky se Sovětským svazem a dalšími slovanskými „bratrskými státy“ v Evropě.¹³¹ To je patrné z druhé ročenky Svazu, která vyšla pro rok 1948. Jmenuje se Jednota Slovanstva k míru a spíše než o ročenku SOPVP, se jedná o soubor vyjádření prezidenta Československa a československých a zahraničních velvyslanců k otázce slovanské jednoty (velvyslanci Sovětského svazu, Polska, Jugoslávie a Bulharska). Vedle ministra zahraničí a financí se ke slovanské jednotě vyslovil i Ladislav Kopřiva:

*„Německý imperialismus je pro Slovaný stálým nebezpečím, a proto ČSR a Jugoslávie a Polsko se přimkly ke svému osvoboditeli a uzavřeli s ním obranou smlouvu o přátelství a vzájemné pomoci. Podobné smlouvy uzavřely také vzájemně mezi sebou.“*¹³²

Ze Svazu se vyjádřil i místopředseda Jan Vodička:

*„My, političtí vězňové slovanských národů, staneme se mocnou oporou a nadšenými organizátory slovanského hnutí a v jeho řadách provedeme neúprosný boj proti reakci a fašismu a na zajištění světového míru.“*¹³³

I SOPVP sledoval vývoj na západě. Již v červnu 1946 proběhla například veřejná manifestační schůze SOPVP ve velkém sále Lucerny ve prospěch demokratického Španělska a proti Frankově diktatuře.¹³⁴ V prosinci 1947 zaslal Svaz dopis španělskému generálu Francovi jako protest proti nelidskému teroru a odsouzení španělských republikánů k smrti. Odsouzení byli přesto popraveni.¹³⁵ V lednu 1948 byla zorganizována sbírka na podporu bojovníků za demokracii ve Španělsku a Řecku, a to s výdělkem 7 miliónů korun.¹³⁶

---

¹³¹ *Ročenka Svazu ...*, s. 24-26.

¹³² *Jednotou Slovanstva k míru ...*, s. 146-148.

¹³³ Tamtéž, s. 155.

¹³⁴ Všem pobočkám Velké Prahy! (Praha, dne 24. června 1946), Národní archiv, fond 1063 „ÚV SPB“.

¹³⁵ Protest u Franca. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 1, s. 1.

¹³⁶ PAŠEK, J. *Živá kronika ...*, s. 34.

4.4 SOPVP a ostatní svazy

Svaz měl podle svého prvního programového prohlášení v úmyslu těsně spolupracovat a pracovně se sjednotit s obdobnými organizacemi domácích a zahraničních bojovníků a pracovníků za svobodu. Chtěl také v případě vzniku takovéto organizace společně vybudovat jednotnou, celostátní organizaci druhého národního odboje nebo s ní mít alespoň stejné cíle. Od vzniku byla v plánu také spolupráce s podobnými zahraničními organizacemi. Jedním z důvodů byla i známost a spolupráce vězňů z koncentračních táborů a žalářů.¹³⁷

Svaz národní revoluce, který vznikl 24. června roku 1945 jako jednotná organizace odboje, soustředil účastníky domácího i zahraničního odboje, partyzány, zahraniční vojáky a barikádníky. Zahraniční vojáci měli být původně součástí SNR, ale sloučili se s organizací prvního národního odboje v Československou obec legionářskou, partyzáni utvořili svůj vlastní svaz a stali se autonomní složkou SNR, stejně jako barikádníci.¹³⁸ Svaz národní revoluce vytvořil pod svou organizací konkurenční útvary již existujícímu Svazu osvobozených politických vězňů a Sdružení zahraničních vojáků. Jím založené útvary nesly název Sdružení osvobozených politických vězňů a stejnojmenné Sdružení osvobozených vojáků.¹³⁹ Jednotlivé zřízené odbočky SNR spolupracovaly s odbočkami SOPVP. Čtrnáctého května ústřední výbory SOPVP společně s přípravným výborem Svazu národní revoluce v Praze uspořádaly pietní shromáždění s uložením pozůstatků neznámých zavražděných vězňů a půdy z hrobů. Pozůstatky a půda byly dány do uren a měděných schránek s iniciálami ministerstva vnitra, ministerstva národní obrany, vojenského historického ústavu a Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých. V 16 hodin byla pak dvěma minutami ticha zahájena smuteční tryzna na Václavském náměstí za účasti prezidenta, předsedy vlády, předsedy České národní rady, pražského primátora a všech členů vlády a politických stran. Po pietním aktu následoval průvod k Památníku odboje na Žižkově (dnešní Národní památník). Celá tato akce byla vedena v duchu odkazu na všechny padlé během války a v povinnosti pokračovat v ideálech, „*pro které někteří umírali, aby jejich národ mohl*

---

¹³⁷ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Programové prohlášení.

¹³⁸ *Ročenka Svazu...*, s. 115.

¹³⁹ PAŠEK, J. *Živá kronika...*, s. 25-26.

žit. ¹⁴⁰ K další spolupráci se Svazem národní revoluce došlo například na začátku května roku 1947, kdy byla díky těmto dvěma organizacím před kostelem Pražského Jezulátka slavnostně odhalena pamětní deska dětem, zahynulým v nacistických koncentračních táborech.¹⁴¹ Co se týká rozlišení příslušnosti členů ke Svazu národní revoluce nebo SOPVP byla tato záležitost upravena výnosem ministerstvem vnitra:

„Svaz národní revoluce sdružuje pouze partyzány, bojovníky na barikádách a ilegální pracovníky, pokud tito nebyli vězněni. Pro záležitosti politických vězňů a pozůstalých po politických vězních jest jedině příslušný Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu.“¹⁴²

Na českém území existovala ještě třetí odbojová organizace, a to již zmíněná Československá obec legionářská. Ta se sloučila s Československou obcí dobrovolců a zahraničními vojáky druhého odboje. Ke spolupráci těchto tří svazů byl zřízen výbor sdružených organizací československého národního odboje z obou světových válek.¹⁴³ S postupnou spoluprací svazů, jejich organizačním dobudováním a pročištěním členstva, mělo přijít i jednání o jednotné veliké střešové organizaci národního odboje. Z těchto plánů do budoucna je jasné, že sloučení svazů bylo jen otázkou času, který pouze únorový převrat zkrátil. Mimo tyto tři organizace existovala celá řada sdružení jednotlivých koncentračních táborů a ilegálních skupin. Jejich činnost však probíhala v kruhu několika členů a nezasahovala do těchto velkých organizací.¹⁴⁴

Na Slovensku existovala obdobná organizace, jako byl Svaz osvobozených politických vězňů, a to Sváz protifašistických politických vězňů a ilegálních pracovníků existující od května 1945, tato organizace sdružovala aktivně politicky pracující před 2. světovou válkou (členové KSS, odborů a pokrokové inteligence) a společně se Svazem slovenských

---

¹⁴⁰ PAŠEK, J. *Živá kronika...*, s. 30-32.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 34.

¹⁴² Členství SOPVP a ve Svazu národní revoluce. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 31, s. 3.

¹⁴³ Dohoda o spolupráci sdružených organizací československého národního odboje. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 20, s. 1.

¹⁴⁴ *Ročenka Svazu ...*, s. 116, 117.

partizánov se podílela na potrestání válečných zločinců a na očistě veřejného života. Dne 30. a 31. března 1946 se v Košicích konal první celoslovenský sjezd slovenských protifašistických vězňů, kde bylo domluveno i splynutí s SOPVP v jednu organizaci.¹⁴⁵ Sloučení v jednotnou organizaci Svazu československých politických vězňů bylo dále domlouváno v létě 1946 v Brně, kde byl zvolen i společný přípravný ústřední výbor¹⁴⁶, a bylo určeno na podzim, nejdéle zimu 1946 -1947.¹⁴⁷ S úplným splynutím s českým svazem politických vězňů souhlasilo kromě této organizace i podobné slovenské Sdružení vězňů z koncentračních táborů.¹⁴⁸

V únoru roku 1946 proběhlo jednání o vytvoření mezinárodní organizace hnutí odporu. Zúčastnily se ho odbojářské organizace z Francie, Belgie, Holandska, Lucemburska, Dánska a Československa. Byla zde vytvořena Mezinárodní unie odporu a předsedou byl zvolen předseda Svazu národní revoluce z Československa Josef Grňa¹⁴⁹ (SNR jako první navázala vztahy s obdobnými zahraničními organizacemi). První sjezd byl určen na květen (6. – 9. května) téhož roku v Praze a sekretariát organizace byl zřízen v Paříži. Při této Unii byla stanovena speciální sekce pro politické vězně, aktivních během odboje.

Samotný Svaz osvobozených politických vězňů se od svého vzniku podílel na Mezinárodní federaci bývalých politických vězňů (FIAPP – Fédération Internationale des Anciens Prisonniers Politiques). Tato federace byla jednou z největších organizací účastníků odboje v Evropě. Měla jasně stanovený antifašistický charakter. Poprvé se představitelé organizací osvobozených politických vězňů sešli ve Varšavě roku 1946, kde byl udán podnět k založení mezinárodní organizace.¹⁵⁰ První oficiální sjezd se konal od 30. března do 6. dubna

---

¹⁴⁵ Jednotný Československý svaz skutkem. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 14, s. 2.

¹⁴⁶ Společně a svorně s bratry Slováky. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 26, s. 2.

¹⁴⁷ *Ročenka Svazu ...*, s. 29.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 116.

¹⁴⁹ KROUPA, Vlastislav et al. *Český antifašismus a odboj: slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988, str. 72.

¹⁵⁰ Ideje mezinárodní jednoty politických vězňů. *Hlas osvobozených*. 1947, roč. 3, č. 17, s. 2.

roku 1947 v Paříži¹⁵¹ a jedním z místopředsedů byl zvolen i Alois Neumann, jednatel ÚV SOPVP. Prvního sjezdu se účastnili zástupci 15 zemí a byly zde položeny stanovy a ideový program organizace.¹⁵² Ve dnech 12. -19. února roku 1948 se v Praze konala konference Mezinárodní propagační a informační komise FIAPPu, která měla na starost připomínat a udržovat v povědomí lidí hrůzy války.¹⁵³ Předsedou komise byl Alois Neuman a na této konferenci promluvil i první předseda FIAPPu Maurice Lampe.¹⁵⁴ Mezinárodní federace bývalých politických vězňů fašismu také stanovila mezinárodní den politických vězňů, a to na 11. dubna, den kdy byl oficiálně osvobozen koncentrační tábor Buchenwald.¹⁵⁵ Tato organizace později udala základ nové organizaci FIR (Fédération Internationale des Résistants – Mezinárodní federace protifašistických bojovníků)¹⁵⁶

---

¹⁵¹ Přípravuje se mezinárodní sjezd politických vězňů v Paříži. *Hlas osvobozených*. 1947, roč. 3, č. 7, s. 1.

¹⁵² Ideje mezinárodní jednoty politických vězňů. *Hlas osvobozených*. 1947, roč. 3, č. 17, s. 2.

¹⁵³ Naše mezinárodní úkoly. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 5, s. 1.

¹⁵⁴ Našemezinárodní politické úkoly. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 7, s. 2.

¹⁵⁵ Výročí Buchenwaldu. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 11, s. 1.

¹⁵⁶ PAŠEK, J. *Živá kronika...*, s. 37,38.

4.5 Stíhání válečných zločinců

Již od založení Svazu bylo stíhání válečných zločinců či pomoc při jejich stíhání a odhalování jednou z prioritních činností organizace. K tomu byla zřízena komise pro zjišťování válečných zločinů. Na stíhání se Svaz podílel společně s dalšími odbojářskými svazy a sdruženími. V pražské Lucerně se 28. ledna roku 1946 konala veřejná manifestace za urychlení vyšetření již zatčených válečných zločinců. V Karlínském divadle pak proběhla manifestační schůze za úplný odsun Němců. K dispozici měly tyto odbojové organizace i čísla o příslušnících SS, Gestapa a SD, která získala skrze své členy. SOPVP se zaměřil hlavně na vyhledávání svědků válečných zločinců, velitelů a vrahů z koncentračních táborů. Již během norimberského procesu svědčili členové Svazu – František Bláha, Bohuslav Ečer a Marie Šupíková.¹⁵⁷ Tři svědci z řad Svazu osvobozených politických vězňů svědčili i v procesu s K. H. Frankem.¹⁵⁸

Na třicet československých bývalých vězňů z tábora Flossenbürg bylo pozváno k usvědčení vedoucího a dalších obžalovaných z tohoto koncentračního tábora. Jednání probíhalo v červnu roku 1946 v Dachau¹⁵⁹, kam byli svědci včetně Jana Březiny (předseda flossenbürgské komise při SOPVP) letecky přepraveni. Během čtyřtýdenního čekání na výsledky se Březinovi a vybraným bývalým vězňům podařilo pořídit seznam bývalých vězňů a zemřelých v táboře Flossenbürg. Soudní přelíčení z července odsoudilo 14 zločinců k trestu smrti, 11 k doživotí, stejný počet zločinců dostal za rozsudek vězení v rozmezí od 10ti do 30ti let a další dva tresty vězení do čtyř let. Pět obžalovaných bylo zproštěno viny.¹⁶⁰

Pro zjišťování válečných zločinů byly zřízeny ministerstvem vnitra zvláštní referáty při všech Oblastních odbočkách StB. Tyto referáty měly spolupracovat s odbočkami a Krajskými sekretariáty Svazu tak, že mimo jiné zástupci odboček Svazu dodávali informace a důkazný materiál a byli účastni při jeho zpracování tj. pátrání a výsleších. Pro tuto práci byli

---

¹⁵⁷ PAŠEK, J. *Živá kronika...*, s. 35.

¹⁵⁸ Naši členové soudí Franka. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 14, s. 2.

¹⁵⁹ Literární archiv PNP, fond 495 „Herben Ivan“, Co nikdy nepochopíte.

¹⁶⁰ PAŠEK, J. *Živá kronika...*, s. 36,37.

jmenování koreferenti z řad členstva SOPVP.¹⁶¹ K jejich práci dále příslušelo zřízení kartotéky se seznamem Němců a Maďarů z obvodu (kartotéka členů NSDAP a kartotéka členů SS, SD a Gestapa), provedení výslechů Němců a Maďarů podezřelých z válečných zločinů, sebrání fotografického a filmového materiálu k válečným zločinům, zjištění a pořízení evidence osob informovaných o organizacích SS, SD a Gestapa, organizace zpravodajské služby ve věcech SS, SD a Gestapa, evidence odsunu Němců a Maďarů a spolupráce se sousedními odbočkami odbojových organizací.¹⁶²

---

¹⁶¹ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Návrh.

¹⁶² Korreferenti z řad členstva SOPV při oblastních úřadovnách STB, NA, fond 1063 „ÚV SPB“.

4.6 Tisk a publikační činnost

Svaz od 1. července roku 1945 vydával svůj týdenní časopis, který měl v národě šířit hlas osvobozených politických vězňů a připomínat sliby dané v žalářích.¹⁶³ Do tohoto periodika, které bylo oficiálně nazýváno časopisem, vzhledově a charakterově se však jednalo spíše o typ novin, měli čtenáři zasílat svoje vzpomínky a svědectví o svých kamarádech a jejich smrti.¹⁶⁴

Týdeník Hlas osvobozených vycházel každý pátek, jeho majitelem a vydavatelem byl Svaz osvobozených politických vězňů v Praze II, Havlíčkova 22 (dříve Legerova ulice stejně jako dnes), časopis řídil redakční kruh s tajemníkem Josefem Laštuvkou, který byl zároveň odpovědným redaktorem. Předplatné Hlasu osvobozených bylo součástí členských příspěvků, aby ústřední časopis odebíral každý člen Svazu. Časopis bylo možné platit také přímo (v tomto případě byla částka stržena z výše příspěvků).¹⁶⁵ Redakce a administrace Hlasu byla v Praze XII, Třída maršála Stalina 23¹⁶⁶, později přesídlila také do Havlíčkovy ulice. Týdeník tiskla tiskárna Tempo (později Pokrok), kterou měla ve správě Československá obec legionářská v Praze.¹⁶⁷ Na první schůzi nově zvoleného ústředního výboru Svazu byla zvolená nová redakční rada Hlasu osvobozených s novým šéfredaktorem Vojtěchem Holečkem, ústředním tajemníkem byl František Ehrlich a jeho zástupcem Josef Laštuvka.¹⁶⁸

Týdeník byl prvotně zaměřen a určen pro členy Svazu, to je také patrné z příspěvků. Jednotlivé články jsou převážně dvojího charakteru, a to buď vzpomínkového či informativního. Vzpomínkový materiál, který většinou popisoval hrůzy koncentračních táborů či šťastné návraty domů, zasílali sami čtenáři, a to za finanční odměnu. Informace pro své čtenáře sháněli redaktori. Týkaly se Svazu, jeho organizací a činnosti nebo informace

---

¹⁶³ ŠIROKÝ, Villiam. Jednota a sloboda ludu je nám príkazom najvyšším. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 1.

¹⁶⁴ Pište nám. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 1

¹⁶⁵ Organisační nástup Svazu. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 38, s. 2.

¹⁶⁶ Týdeník Hlas osvobozených. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 1

¹⁶⁷ Pozor změna adresy redakce a administrace. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 5,

¹⁶⁸ V novém roce rázně vpřed. *Hlas osvobozených*. 1946, roč. 2, č. 2, s. 5.

o vývoji v republice, ať už se jednalo o politickou aktivitu (časopis pravidelně sledoval dění na politické domácí scéně) nebo kulturní události, a v neposlední řadě to byly i informace o dění v zahraničí. I přes vysokou orientaci na Sovětský svaz se hojně vyskytují i články o ostatních státech (včetně západních), jejich obdobných odbojových svazech, vnitřním vývoji a problematice či mezinárodním postavení.

Tento plátek byl zrušen a měl být nahrazen Národním osvobozením, které původně vycházelo jako deník Československé obce legionářské. Po sjednocení odbojových organizací se měl stát ústředním orgánem celého odbojového hnutí v Československu. Národní osvobození prošlo na začátku března dokonce změnou vedení¹⁶⁹ (šéfredaktorem byl Antonín Silbiger, nahradil Lva Sychravu¹⁷⁰). Přesto však bylo na sjezdu Svazu bojovníků za svobodu rozhodnuto o nahrazení dosavadních týdeníků jednotlivých organizací společným periodikem, kterým se stal legionářský týdeník Hlas revoluce.¹⁷¹ Deník Národní osvobození byl zrušen (obnoven roku 1990).

Vedle časopisu vydávalo tiskové oddělení i další publikace. Jednalo se o ročenky Svazu z roku 1947 - *Ročenka Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu a Jednotou Slovanstva k míru* z roku 1948. Vedle dalších byly oddělením převážně vydávány vzpomínkové knihy jako např. *Almanach Dachau*, obsahující básně a povídky z koncentračních táborů, *Hlásíme příchod*, sborník poesie nebo např. *Poesie za mřížemi* či *Vzpomínky z koncentráků*.

Svaz osvobozených politických vězňů prezentoval i svou činnost v Československém rozhlasu, kde byl pro jeho projevy vyhrazen čas v pozdějších večerních hodinách každého pátku.¹⁷² Posluchači rozhlasu věnovali Svazu dar v hodnotě 2 000 000 korun.¹⁷³

---

¹⁶⁹ Národní osvobození – deník osvobozených politických vězňů. *Hlas osvobozených (Národní osvobození – zvláštní příloha Hlasu osvobozených)*. 1948, roč. 4, č. 14, s. 3.

¹⁷⁰ Byl šéfredaktorem od založení deníku (1924), první československý velvyslanec v Paříži po 1. světové válce, po převratu emigroval do Velké Británie.

¹⁷¹ Našim čtenářům. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 20, s. 1.

¹⁷² Pozor!. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 14, s. 3.; obrázek č. 3.

¹⁷³ Bratrská jednota s osvobozenými politickými vězni. *Hlas osvobozených*. 1945, roč. 1, č. 15, s. 3.

4.7 Kulturní a ostatní činnost

Kulturní program Svazu byl naplánován až po zdolání největších sociálních problémů.¹⁷⁴ Kulturní činnost není zpracována celkově spíše příkladově, aby bylo znázorněno, jakých akcí se Svaz účastnil a organizoval je.

Kulturně se Svaz věnoval i hudbě a filmu. Akce tohoto typu zajišťoval Svaz jako celek nebo prostřednictvím krajských odboček. Film obsahoval většinou protinacistickou tematikou a týkal se událostí, které by mohly politické vězně zajímat. Např. *Soud národů*, dokumentární film o norimberských procesech, promítaný od února roku 1947 v pražském kině Hvězda.¹⁷⁵ Kraj Praha pořádal koncert filmového symfonického orchestru v Obecním domě, tato akce měla

na svém kontě i zisk téměř 6 500 Kčs. Pro své členy odbočka SOPVP v Praze – Smíchově uspořádala i maškarní karneval v Lucerně.¹⁷⁶ Na programu nechyběly ani reprezentační plesy SOPVP. První z nich se konal na začátku března roku 1947 ve Smetanově síni Obecního domu v Praze.¹⁷⁷ K přednáškové činnosti patřil například projev Jana Masaryka na téma „Pro mír v národě a mezi národy“, který organizoval krajský koordinační výbor odbojových organizací SOPVP, ČsOL a SNR ve velkém sále Slovanského domu v Praze dne 12. ledna 1948.¹⁷⁸ Kulturně činné byly i ostatní kraje. Kraj Liberec například pořádal v září roku 1946 v rámci výstavy „Budujeme osvobozené kraje“ manifestační sjezd.¹⁷⁹

Pod záštitou vlády pořádal SOPVP společně s Památníkem osvobození Vojenského historického ústavu výstavu „Oběti nacismu z koncentračních táborů a věznic“. Výstava byla dokumentárním znázorněním křížové cesty českých lidí, sledovala jejich perzekuci v časovém sledu od příchodu okupantů a od počátku činnosti Gestapa až do konce války.¹⁸⁰

---

¹⁷⁴ *Ročenka Svazu ...*, s. 29.

¹⁷⁵ *Soud národů na plátně. Hlas osvobozených*. 1947, roč. 3, č. 8, s. 5.

¹⁷⁶ *Maškarní karneval. Hlas osvobozených*. 1947, roč. 3, č. 9, s. 4.

¹⁷⁷ *I. Reprezentační ples SOPVP. Hlas osvobozených*. 1947, roč. 3, č. 9, s. 1.

¹⁷⁸ *Ministr Jan Masaryk o míru mezi národy. Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 1, s. 1.

¹⁷⁹ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Všem pražským odbočkám.

¹⁸⁰ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Výstava „Oběti nacismu z koncentračních táborů a věznic“ pod záštitou vlády.

SOPVP se společně s SNR a ČSoL účastnil oslav dne 5. května v roce 1946 a také tryzny konané den předtím. Dne 11. a 12. května se konala tryzna v Terezíně a v Litoměřicích, pražský kraj vypravil na tuto událost vlak a autokary pro účastníky. Cestu si však členové platili sami.¹⁸¹

V roce 1946 vykonali členové odboček pražského kraje v rámci dvouletého vládního programu půldenní práce ve prospěch veřejných institucí, především pak ve prospěch hlavního města. Jednalo se o ruční práce, kancelářské a účetní práce, dle schopností člena. Pouze ze závažných důvodů mohl být člen Svazu od těchto prací osvobozen.¹⁸²

---

¹⁸¹ NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Oslavy 5. května.

¹⁸² NA, fond 1063 „ÚV SPB“, Pracovní povinnost.

5 Poúnorová podpora KSČ a Sjednocení odbojových organizací

Odbojové hnutí v Československé republice nebylo do února roku 1948 jednotné. Na českém území působily organizace tři a na slovenském čtyři. Důležitost sjednocení prvního a druhého odboje si uvědomoval i nezávislý tisk, který ve sjednocení v jeden velký svaz viděl nadstranickou korporaci s autoritou, která by usměrňovala politický život státu díky svému nestraničtví. Organizace by ovšem musela být stoprocentně nadstranická bez úvah o politické příslušnosti členů, to by znamenalo možnost vlivu jedné strany v organizaci a její „nadvládu“.¹⁸³ Možná proto ani dříve ke sjednocení organizací nakonec nedošlo, protože již od začátku jen v SOPVP figurovaly na vyšších postech osoby zapálené pro jednotlivé politické strany více než pro nadstranickou čistotu Svazu.¹⁸⁴ I to byl pravděpodobně důvod dalšího vývoje Svazu po únoru roku 1948.

České odbojové organizace se během únorových událostí postavily na stranu Komunistické strany Československa. Na nastalou situaci odbojové organizace reagovaly přísným prověřováním¹⁸⁵ a vyloučením členů, kteří s podporou KSČ nesouhlasili. Předsednictvo Svazu na schůzi 24. února 1948, zaujalo jasné pozitivní stanovisko vůči KSČ a Klementu Gottwaldovi:

„Odsuzujeme postup odstoupivších ministrů, kteří v těžkých chvílích národa bez zřetele na jeho zájmy opustili svá místa, a žádáme, aby jejich demise byla přijata. Poněvadž dosavadní složení Národní fronty se v poslední době nezměnilo, souhlasíme s vytvořením Národní fronty v širší základně, za účasti všennárodních korporací, především odbojových složek. Ukládáme krajským výborům i činovníkům místních odboček, aby se aktivně zúčastnili tvoření akčních výborů Národní fronty. Dále žádáme, aby rázně odmítali bezpodstatné útoky na naše státní a veřejné orgány.“

---

¹⁸³ Sjednocení prvního a druhého odboje. *Dnešek*. 1947, roč. 2, č. 28, s. 430.

¹⁸⁴ Dopisy. *Dnešek*. 1947, roč. 2, č. 29, s. 457.

¹⁸⁵ NA, fond 1936 „Krajina Vladimír, Prof.“.

Hned druhý den vydalo předsednictvo výzvu k zakládání akčních výborů Národní fronty, spolupráci činovníků Svazu a jejich zastoupení ve výborech.¹⁸⁶ Proti vstupu do akčního výboru Národní fronty byla poslankyně národně socialistické strany Milada Horáková, která původně podle svědků vyjadřovala kladné názory, pokud se jednalo o spolupráci s KSČ. Některé spolupracovníky ve Svazu dokonce vybízela k protestu proti těm, co zakládali akční výbory.¹⁸⁷ Ihned po rozhodnutí předsednictva byla zřízena ústřední očištná komise SOPVP (obdoba akčního výboru)¹⁸⁸, která provedla očištnou v ústředním výboru, předsednictvu i v aparátu ústředního výboru Svazu. Očištna postupovala Svazem do dalších orgánů a zvláštní komise zbavila členství „pravicové představitele“. Tyto kroky sloužily jako konečná příprava ke sjednocení odbojového hnutí v českých zemích.¹⁸⁹ Mimo jiné se do nové vlády Klementa Gottwalda dostalo i dvanáct členů SOPVP.¹⁹⁰

V českých zemích byl ještě v únoru vytvořen společný přípravný výbor pro zřízení jednotné odbojové organizace. Předsedou byl zvolen Ladislav Kopřiva.¹⁹¹ Jako důvod k dřívějšímu nesloučení organizací v jednu byl v tuto dobu udáván vliv reakcí v jednotlivých složkách svazů, které údajně vyvíjely snahu o tříštění sil a byly proti jednotě národa.¹⁹² Dne 8. května se v dopoledních hodinách konalo zasedání ústředních výborů Svazu osvobozených politických vězňů, Československé obce legionářské a Svazu národní revoluce.

---

¹⁸⁶ Všemu našemu členstvu. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 8, s. 1.

¹⁸⁷ KAPLAN, K. *Druhý proces: Milada Horáková...*, s. 326.

¹⁸⁸ Očištna v odbojových organizacích. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 10, s. 8.

¹⁸⁹ Jdeme s lidem k socialistickému zítřku. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 9, s. 1-2

¹⁹⁰ Dvanáct našich členů ve vládě. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 11, s. 8.

Jednalo se o A. Zápotockého jako náměstka předsedy vlády, Dr. A. Čepičku jako ministra spravedlnosti, Dr. J. Dolanského jako ministra financí, V. Širokého jako náměstka předsedy vlády, A. Petra jako ministra dopravy, J. Plojhara jako ministra zdravotnictví, Dr. J. Ševčíka jako státního tajemníka ministerstva národní obrany, Ing. L. Jankovcové jako ministryně výživy, Dr. A. Neumana jako ministra pošt, Dr. V. Šrobára jako ministra unifikací, Ing. Dr. E. Šlechtu jako ministra techniky a Ďuriše jako ministra zemědělství.

¹⁹¹ Jdeme s lidem k socialistickému zítřku. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 9, s. 1-2.

¹⁹² Společně v boji, společně v míru. *Hlas osvobozených*. 1948, roč. 4, č. 13, s. 1.

Na těchto zasedáních byl schválen návrh na sloučení všech odbojových složek v jednotnou odbojovou organizaci českých zemí pod názvem Svaz bojovníků za svobodu. Sloučení proběhlo na bázi federace z důvodu různorodých názorů na sloučení. O den později, na výročí osvobození sovětskou armádou zasedal slučovací sjezd. Slučovacího sjezdu se účastnili i významní političtí představitelé a představitelé Ústredia odbojových svázov na Slovensku. Sjezd schválil stanovy a výši členských příspěvků. Nový ústřední výbor byl zvolen rovnocenně z 19 členů z každé původní organizace. Předsedou byl zvolen Ladislav Kopřiva a generálním tajemníkem Jan Vodička.

Na 1. března roku 1948 byla svolána konference zástupců všech odbojových organizací, na které byla z předešlých čtyř vytvořena jedna celoslovenská organizace. Bylo vytvořeno Ústredie odbojových svázov, které mělo za účel připravit sloučení úplně všech svazů v Československu. Předsedou byl zvolen Karol Šmidke. Ustavující slučovací sjezd se na Slovensku konal ve dnech výročí Slovenského národního povstání (27. – 29. srpna). První den se konaly sjezdy Svazu slovenských partizánov, Svazu vojakov Slovenského národného povstania, Svazu politických väznov a Československé obce legionářské. Následující den se po českém vzoru konal také sjezd, který schválil název jednotné odbojové organizace jako Svaz ľudových protifašistických bojovníkov. Předsedou se stal Karol Šmidke.

Koncem října téhož roku se v Bratislavě konala porada zástupců SBS a SLPB, pro vytvoření společného výboru k přípravě vytvoření jednotné celostátní odbojové organizace. Ke sloučení těchto dvou národních organizací došlo až v roce 1951, a to ve dnech 17. a 18. listopadu. Takto vzniklý celostátní svaz nesl název Svaz protifašistických bojovníků.¹⁹³

---

¹⁹³ PAŠEK, J. *Živá kronika...*, s. 48- 59.

6 Závěr

Ve své bakalářské práci se věnuji organizaci s názvem Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých. Hlavním důvodem mé práce bylo nezpracování tohoto tématu. Mým cílem bylo charakterizovat a popsat organizaci jako takovou, zjistit, jací lidé se v ní sdružovali a kdo mohl být politickým vězněm nacismu. Termín politického vězně je v práci vymezen také díky znění dodnes platného zákona z roku 1946. Popsala jsem vznik a vývoj organizace sdružující takovéto osoby, její vnitřní strukturu i spolupráci s politickými osobnostmi, stranami, ostatními domácími odbojovými organizacemi či jejich zahraniční obdobou.

Důležitou částí této práce se stala kapitola zabývající se sloučením odbojových organizací na našem území. Tím, že k němu došlo po únorovém převratu, by se dalo považovat za zřejmé, že tak nastalo hlavně díky nástupu komunismu. Podle tisku je však patrné, že o sloučení organizací se vedly diskuze prakticky už od jejich vzniku a nastalo by dříve či později. To, proč se tomu tak nestalo, jestli se jednalo o prodlevy ze strany byrokracie, pomalé a zdlouhavé jednání ze strany vedení jednotlivých organizací či za to mohla patrná neodstraněná nadstranickost, která byla jedním z předpokladů a cílů Svazu, to už se ovšem nikde nezmiňuje a po únoru je dosavadní nesloučení dáváno za vinu teď již „nevhodným“ členům. Únor roku 1948 tedy dodal sloučení rychlost a postrčil vedení organizací k jednání. Jasným důsledkem těchto událostí, bylo očištění Svazu od odpůrců komunismu a také jasné povýšení funkcionářů. Jednak v rámci Svazu, tak i v politickém životě. Bez „února“ by nejspíš nedošlo k vyloučení Milady Horákové, Petra Zenkla, Ferdinanda Peroutky a dalších. A kdyby Svaz nepřistoupil k zakládání a podpoře akčních výborů asi jen těžko by mohl být dále podporován svými členy v KSČ a pravděpodobně by ani nebyl zařazen do konečné sloučené odbojové organizace.

Problematika zdrojů k tématu je nastíněna již v úvodu práce, proto zde jen vyzdvihnu poslední otázku, která se mi bohužel nepodařila zodpovědět. A to, proč se sekundární literatura, ať už dobová či z let pozdějších Svazem, jeho činností či historií příliš nezabývá. Narazila jsem totiž na nespočet odstavců věnujících se Sjezdu českých spisovatelů nebo jednotlivým svazům mládeže. Osobně si to odůvodňuji autoritou spisovatelů a důležitostí mládeže jakožto budoucností státu. Z toho ovšem vyplývá dalších několik nezodpovězených otázek. Měl Svaz vedle své oficiality i nějakou relevantní roli a byl brán veřejností jako něco více než jen morální organizace? Na to se mi bohužel odpovědi nalézt nepovedlo.

Přesto si myslím, že se mi podařilo Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých v rámci své bakalářské práce a možností zdrojů zdokumentovat. Práci by bylo možné dále rozvinout na vyšší úroveň. K tomu mě napadá využití jediného mnou nedotčeného zdroje a to orální historie skrze vzpomínky pamětníků, kterých už se ovšem mnoho nevyskytuje. Osobně jsem se zabývala pouze lety oficiálního působení organizace, dala by se tedy dále také například zpracovat její činnost v rámci nově vzniklého Svazu bojovníků za svobodu. Nebo vliv organizace na veřejnost a zodpovězení mnou nezodpovězených otázek, jestli by se však našel nějaký nový zdroj pro odpovědi.

7 Seznam pramenů a literatury

Prameny:

Oddělení časopisů Knihovny Národního muzea

Hlas osvobozených. 1945 a 1948, roč. 1,4.

Organizátor. 1946-1948, roč. 1-3

Dnešek. 1946-1948, roč. 1,2.

Národní knihovna

Hlas osvobozených. 1946 a 1947, roč. 2-3.

Národní archiv v Praze

Národní archiv, fond 1063 „ÚV SPB“.

Národní archiv, fond 1871 „Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých, Praha“.

Národní archiv, fond 1936 „Krajina Vladimír, Prof.“.

Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond 495 „Herben Ivan“.

Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond 1281 „Peroutka Ferdinand“.

Legislativní dokument

O příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození. In: 255/1946. 19. 12.1946.

Literatura:

BART, Ilja, ed. *Hlásíme příchod--: [sborník žalářní a koncentrační poesie]*. Praha: Svaz osvobozených politických vězňů, 1945.

BAUDYŠ, Vladimír a kol. *Vzpomínky z koncentráků*. Úpice: Svaz osvobozených politických vězňů, 1945.

- BENEŠ, Edvard. *Bud'me bděli*. 1. vyd. Praha: Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých po politických vězních, 1947.
- BENEŠ, Edvard. *Pařím k vám*. Praha: ÚV SOPV, 1946.
- BENEŠ, Edvard. *Projev presidenta republiky Dr. Edvarda Beneše na Staroměstském náměstí v Praze 16. května 1945*. V Praze: Ministerstvo informací, 1945.
- BENEŠ, Edvard. *Zavazuji vás*. Praha: Vydalo nakladatelství Mír Svazu bojovníků za svobodu, 1948.
- BENEŠ, Karel Josef, ed. *Poesie za mřížemi: anthologie*. 1. vyd. V Praze: Svaz osvobozených politických vězňů a Svaz národní revoluce nákladem nakl. Melantrich, 1946.
- DVOŘÁKOVÁ, Zora, DOLEŽAL, Jiří a HORÁKOVÁ, Milada. *O Miladě Horákové; a, Milada Horáková o sobě*. Praha: Eva, 2001.
- FALTUS, Emanuel, ed. *Almanach Dachau: kytice událostí a vzpomínek*. Praha: Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu, 1946.
- HABŘINA, Rajmund. *Gusenský pochod*. V Brně: Svaz osvobozených politických vězňů, 1945.
- HÁJKOVÁ, Anna. *Život po Neuengamme*. Dějiny a současnost. 2005, XXVII, č. 3.
- CHURAŇ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. [2. dopl. a rozš. vyd.]. Praha: Libri, 1998.
- Jednotou Slovanstva k míru: ročenka SOPVP 1948. Praha: Tiskové oddělení SOPVP, 1947.
- KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945–1948*, Praha 1991.
- KAPLAN, Karel. *Československo v poválečné Evropě*, Praha 2004.
- KAPLAN, Karel. *Druhý proces: Milada Horáková a spol. - rehabilitační řízení 1968-1990*. Praha: Karolinum, 2008.
- KOCIAN, Jiří. *Poválečný vývoj v Československu 1945–1948*, Praha 1993.

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka, KOCIAN, Jiří a KOKOŠKA, Stanislav. *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody: sborník z konference k 60. výročí konce druhé světové války*. Praha: Národní archiv, 2005.

KRAJINA, Vladimír a DOLEŽAL, Jiří. *Vysoká hra: Vzpomínky*. 1. vyd. Praha: EVA, 1994.

KROUPA, Vlastislav et al. *Český antifašismus a odboj: slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988. 558 s. Dokumenty; sv. 212.

LUŽA, Radomír. *V Hitlerově objetí*, Praha 2006.

HANÁK, Vladimír. *Mrtvý se vrátil: politický vězeň číslo 34880, svědek nacistických vražd, žaluje*. IV. vydání. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1948.

PEHR, Michal. *Zápas o nové Československo 1939–1946: válečné představy a poválečná realita*, Praha 2011.

PAŠEK, Josef. *Živá kronika*. Praha: federální ÚV ČSSPB, 1981.

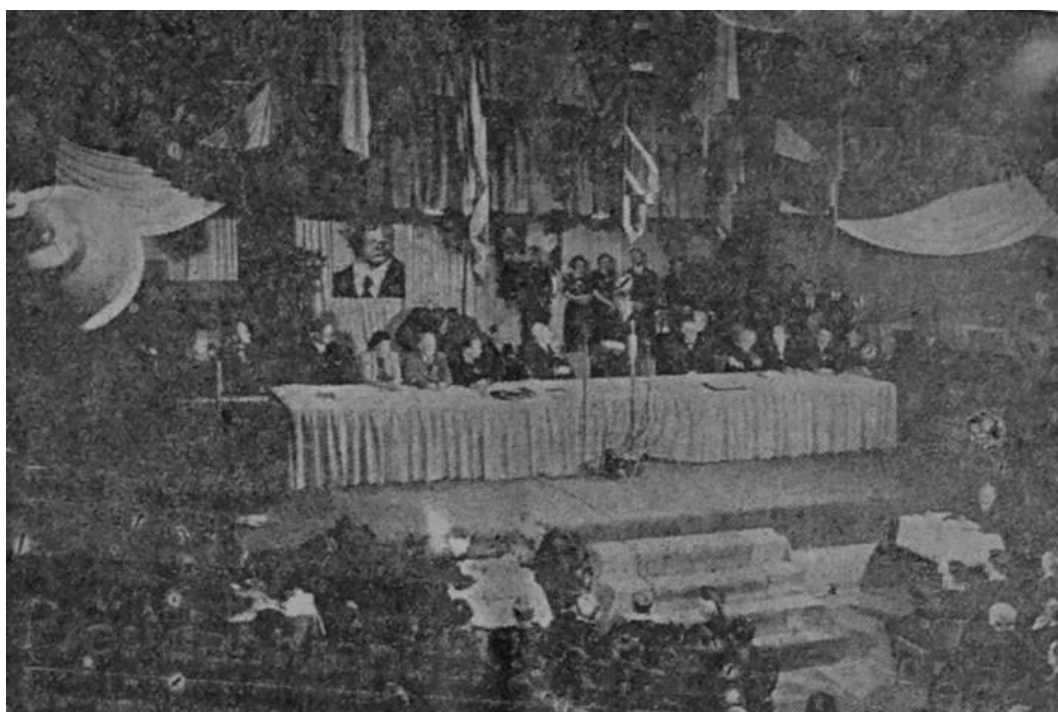
Reflexe dějin Československa 1918-1948 v historiografii na počátku 3. tisíciletí: [soubor příspěvků z workshopu..., který se konal v Historickém ústavu AV ČR dne 5. února 2008]. Praha, 2008.

Ročenka Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu. Praha: SOPVP, 1946.

8 Přílohy

Obrázek 1

Obrázek 2

Obrázek 3

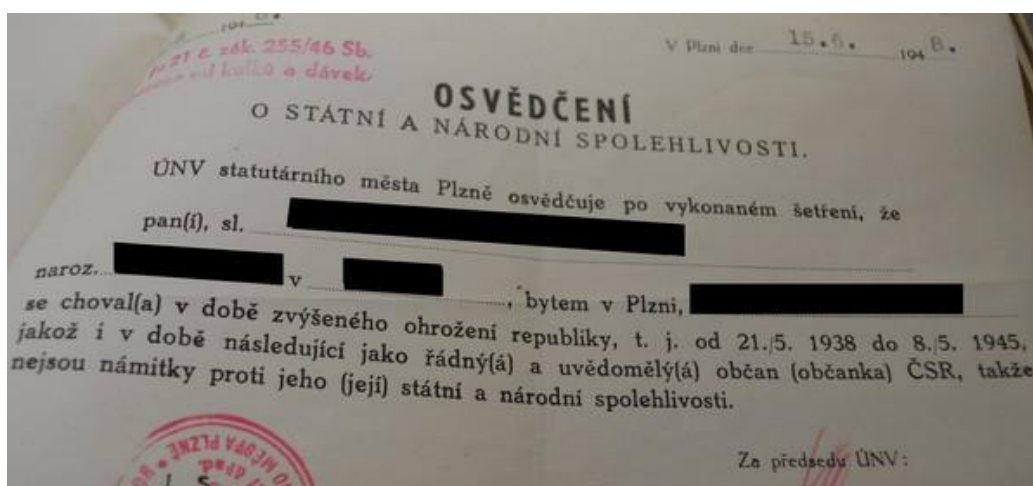

Obrázek 4

Obrázek 5

Obrázek 6

Seznam příloh:

Obrázek 1	Z manifestace Svazu osvobozených politických vězňů 14. srpna 1945 v Praze na Staroměstském náměstí
Obrázek 2	První sjezd SOPVP
Obrázek 3	Zástupci Svazu v Československém rozhlasu
Obrázek 4	Ladislav Kopřiva – předseda SOPVP
Obrázek 5	Pamětní odznak
Obrázek 6	Osvědčení o státní a národní spolehlivosti